

chilynagogi filia credituros quidem Judæos, sed ex pluribus pauciores. Denique dicente Domino: *Non est mortua puella, sed dormit, deridebant eum: quicumque enim non credit, irridet. Fleant igitur mortuos suos qui putant mortuos: ubi resurrectionis fides est, non mortis species, sed quietis est.* *Beda* (cap. 33. in Luc.) Synagoga etiam, quia sponsi lætitiā, qua vivere possit, amisit, quasi inter plangentem mortuam jacens, nec hoc ipsum quare plangatur intelligitur. *Ambrosius* (ubi supra parum à fine.) Tenens autem Dominus manum puellæ sanavit eam: beatus enim si cuius manus sapientia teneat, inducat in penetralia sua, jubet manducare: panis enim cælestis est Dei verbum: inde & illa sapientia, quæ Dei corporis & sanguinis altaria replevit alimentis. Venite (inquit Prov. 19.) edite panes, meos, & bibite vinum quod miscui vobis. *Beda* (cap. 33. in Luc.) Surrexit autem puella continuo, quia Christo manum confortante, homo à morte animæ respicit. Sunt enim nonnulli qui latente tantum cogitatione peccati sibi mortem consciscunt; sed tales se vivifica-

re significans Dominus, suscitavit filiam Archilynagogi. Alii vero ipsum malum quo delectantur agendo, mortuum suum quasi extra portas efferunt; & hoc se suscitare demonstrans, suscitavit filium viduæ extra portas civitatis. Quidam vero etiam peccati consuetudine se quasi sepeliendo corrumpunt; & ad hos etiam erigendos adest gratia Salvatoris, ad quod intinandum resuscitavit Lazarum quatuor dies in monumento habentem. Quanto autem gravior est mors animæ; tanto acrior poenitentis fervor insilat. Unde jacentem in conclavi mortuam levi voce resuscitat; delatum foras juvenem pluribus dictis corroborat; ad quadriduam vero suscitandum fremuit spiritu, lacrymas fudit, & voce magna clamavit. Sed & hic notandum, quod publica noxia publico egent remedio, levia peccata, secreta queunt poenitentia deleri. Puella in domo jacens paucis arbitris resurgit; juvenis extra domum turba multa comitante suscitatur; Lazarus de monumento vocatus multis populis innotuit.

CAPUT IX.

(a) Convocatis autem Jesus duodecim Apostolis, dedit illis virtutem, & potestatem super omnia dæmonia, & ut languores curarent; & misit illos prædicare regnum Dei, & sanare infirmos: & ait ad illos: Nihil tolertis in via, neque virgam, neque peram, neque panem, neque pecuniam, neque duas tunicas habeatis: & in quamcumque domum intraveritis, ibi manete, & inde ne exeatis. Et quicumque non receperint vos, exeuntes de civitate illa, etiam pulverem pedum vestrorum excutite in testimonium supra illos. Egressi autem, circuibant per castella, evangelizantes, & curantes ubique.

(b) Audivit autem Herodes tetrarcha omnia quæ fiebant ab eo, & hæsitabat: eo quod diceretur à quibusdam, quia Joannes surrexit à mortuis; à quibusdam vero, quia Elias apparuit; ab aliis autem, quia Propheta unus de antiquis surrexit. Et ait Herodes: Joannem ego decollavi: quis est autem iste de quo ego talia audio? Et quærebat videre eum.

(c) Et reversi Apostoli narraverunt illi quæcumque fecerunt: & assumptis illis, scelsit seorsum in locum desertum, qui est Bethsaide. Quod cum cognovissent turba, secutæ sunt illum: & excepit eos, & loquebatur illis de regno Dei, & eos qui cura indigebant, sanabat. Dies autem cœperat declinare: & accedentes duodecim dixerunt illi: Dimitte turbas, ut euntes in castella, villasque quæ circa sunt, divertant, & inveniant escas: quia hic in loco deserto sumus. Ait autem ad illos: Vos date illis manducare. At illi dixerunt: Non sunt nobis plusquam quinque panes, & duo pisces; nisi forte nos eamus, & emanus in omnem hanc turbam escas. Erant autem fere viri quinque millia: Ait autem ad discipulos suos: Facite illos discumbere per convivia quinquagenos: & ita fecerunt; & discumbere fecerunt omnes. Acceptis autem quinque panibus, & duobus piscibus, respexit in caelum, & benedixit illis, & fregit, & distribuit discipulis suis; ut ponerent ante turbas. Et manducaverunt omnes, & saturati sunt. Et sublatus est quod superfluit illis fragmentorum cophini duodecim.

(d) Et factum est cum solus esset orans, erant cum illo, & discipuli: & interrogavit illos, dicens: Quem me dicunt esse turbæ? At illi responderunt, & dixerunt: Joannem

nem Baptistam, alii autem Eliam; alii vero quia unus Prophetæ de prioribus surrexit. Dixit autem illis: Vos autem quem me esse dicitis? Respondens Simon Petrus dixit Christum Dei. At ille increpans illos, præcepit ne cui dicerent hæc, dicens: quia oportet Filium hominis multa pati, & reprobari à senioribus, & principibus sacerdotum, & scribis, & occidi, & tertia die resurgere.

(e) Dicebat autem ad omnes: Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, & tollat crucem suam quotidie, & sequatur me. Qui enim voluerit animam suam salvam facere, perdet illam: nam qui perdidit animam suam propter me, salvam faciet illam. Quid enim proficit homo, si lucratur universum mundum, se autem ipsum perdat, & detrimentum sui faciat? Nam qui me erubuerit, & meos sermones, hunc Filius hominis erubescet, cum venerit in majestate sua, & Patris, & sanctorum Angelorum. Dico autem vobis vere; si fuerit aliqui hic stans qui non gustabit mortem, donec videant regnum Dei.

(f) Factum est autem post hæc verba fere dies octo: & assumpsit Petrum, & Jacobum, & Joannem, & ascendit in montem ut oraret. Et facta est, dum oraret, species vultus ejus altera, & vestitus ejus albus, & resurgens. Et ecce duo viri loquebantur cum illo: erant autem Moyses, & Elias visi in majestate, & dicebant excessum ejus quem completurus erat in Hierusalem.

(g) Petrus vero, & qui cum illo erant: gravati erant somno; & vigilantes viderunt majestatem ejus, & duos viros qui stabant cum illo. Et factum est cum discederent ab illo, ait Petrus ad Jesum: Præceptor, bonam est nos hic esse; & faciamus tria tabernacula, unum tibi, & unum Moysi, & unum Elie: nesciens quid diceret. Hæc autem illo loquente, facta est nubes, & obumbravit eos, & timuerunt intrantibus illis in nubem. Et vox facta est de nube, dicens: Hic est Filius meus dilectus: ipsum audite. Et dum fieret vox, inventus est Jesus solus. Et ipsi tacuerunt, & nemini dixerunt in illis diebus quicquam ex his quæ viderant.

(h) Factum est autem in sequenti die, descendentibus illis de monte, occurrit illis turba multa. Et ecce vir de turba exclamavit dicens: Magister, obsecro te, respice in filium meum, quia unicus est mihi: & ecce spiritus apprehendit eum, & subito clamavit, & elidit, & dissipat eum cum spuma, & vix discedit dilanians eum. Et rogavi discipulos tuos ut eicerent illum, & non potuerunt. Respondens autem Jesus dixit: O generatio infidelis, & perverſa, ulquequo ero apud vos, & patiar vos? Adhuc huic filium tuum, Et cum accederet, elidit illum dæmonium, & dissipavit. Et increpavit Jesus spiritum immundum, & sanavit puerum, & reddidit illum patri ejus. Stupebant autem omnes in magnitudine Dei.

(i) Omnibusque mirantibus in omnibus quæ faciebat, dixit ad discipulos suos: Ponite vos in cordibus vestris sermones istos. Filius enim hominis futurum est ut tradatur in manus hominum. At illi ignorabant verbum istud, & erat velatum ante eos, ut non sentirent illud: & timebant eum interrogare de hoc verbo.

(k) Intravit autem cogitatio in eos, quis eorum major esset. At Jesus videns cogitationes cordis illorum, apprehendit puerum, & statuit illum secus se, & ait illis: Quicumque susceperit puerum istum in nomine meo, me recipit; & quicumque me receperit, recipit eum qui me misit. Nam qui minor est inter omnes vos, hic major est. Respondens autem Joannes dixit: Præceptor, vidimus quemdam in nomine tuo ejicientem dæmonia, & prohibuimus eum, quia non sequitur te nobiscum. Et ait ad illos Jesus: Nolite prohibere: qui enim non est adversum vos, pro vobis est.

(l) Factum est autem, dum complerentur dies assumptionis ejus, & ipse faciem suam firmavit ut iret in Hierusalem. Et misit nuntios ante conspectum suum, & euntes intraverunt in civitatem Samaritanorum ut pararent illi. Et non receperunt eum, quia factus ejus erat euntes Hierusalem. Cum vidissent autem discipuli ejus Jacobus, & Joannes, dixerunt: Domine, vis dicimus ut ignis descendat de caelo, & consumat illos? Et conversos increpavit illos, dicens: Nescitis, cujus spiritus estis. Filius hominis non venit animas perdere, sed salvare. Et abierunt in aliud castellum.

(m) Factum est autem, ambulantibus illis in via, dixit quidam ad illum: Sequar te quocumque ieris. Dixit illi Jesus: Vulpes foveas habent, & volucres celi nidus; Filius autem hominis non habet ubi caput suum reclinet. Ait autem ad alterum: Sequere me. Ille autem dixit: Domine, permittite mihi primum ire, & sepelire patrem meum. Dixitque ei Jesus: Sine ut mortui sepeliant mortuos suos; tu autem vade, & annun-

per intellectus ascensum ad Deum; sed facer intellectus Christi, qui secundum hypostasim Deo unitus erat, manducens nos ad ascensum, quo per orationem ad Deum ascenditur, & docens quod adversarius Dei non est, sed tamquam principium veneratur genitorem, quin etiam alliciens tyrannum explorantem si Deus esset, quod miraculorum virtus predicabat, quasi sub quadam esca hamum congereret, ut qui spe deificationis hamaverat hominem, (1) corporis amictu decenter hamaretur: unde sequitur: *Et facta est, dum oraret, species vultus eius altera.* Cyrillus. (a) Non tamquam corpore humanam formam mutante, sed quadam splendida gloria superveniente. *Damasceus.* (b) Videns etiam diabolus orationibus resurgentem, recordatus est Moysi, cujus glorificata est facies. Sed Moyses quidem glorificatur extrinsecus adveniente gloria, Dominus autem ex innato glorie divine fulgore: cum enim secundum hypostasis unionem, una & eadem sit gloria Verbi, & carnis, transfiguratur: non quasi accipiens quod non erat, sed quod erat manifestans discipulis: unde secundum Mattheum dicitur, quod transfiguratus est coram eis, & quod facies eius resillit ut sol: quod (2) enim est in sensibilibus sol, hoc in intelligibilibus Deus: & sicut sol, qui est lucis fons, de facili videri non potest, lux autem eius ex eo quod ad terram pervenit aspicitur; sic facies Christi intensius resulget ut sol, vestimenta autem eius dealbantur ut nix: unde sequitur: *Et vestitus eius albus resurgens, illustratus scilicet per divine lucis participationem. His autem ita se habentibus, ut unus ostenderetur Dominus novi & veteris testamenti, & hereticorum ora obtulerunt, & fides fiat resurrectionis, nec non qui transfigurabatur, vivorum, & mortuorum Dominus crederetur; Moyses, & Elias tamquam famuli assistunt Domino in gloria: unde sequitur: *Ecce duo viri loquebantur cum illo, erant autem Moyses, & Elias visi in majestate. Oportebat enim ut videntes conservorum gloriam, & fiduciam, mirarentur quidem pium dominicum descensum, & zelarent vero eos qui prius laboraverant, visuri amenitatem futurorum bonorum, & magis fortificarentur in laboribus: nam qui laborum novem emolumenta, labores facilius tolerabit. Chrysostomus* (hom. 57. in Matth.) Aliter quoque, quoniam vulgus assererat eum esse Eliam, vel Hieremiam, ut discerneret inter Dominum & famulos, & ut pateat eum non esse adver-*

(1) *Al.* corpus. (2) *Al.* deest enim. (3) *Al.* saculi eius. (4) *Al.* & huius post saculi. (5) *Al.* & transfiguraturus.

Ex edit. P. Nicol. (a) Ubi supra. (b) Ubi supra. (c) Ubi supra.

rium Dei, & legis transgressorem, eos sibi assistentes monstravit: non enim legislator Moyses, & qui pro gloria divina zelatus est Elias assistent ei: sed & propter virtutes virorum demonstrandas: nam uterque pro mandatis divinis quampluribus se morti exposuerat. Volebat etiam discipulos eos imitari in regimine populi, ut fierent miles sicut Moyses, & zelantes sicut Elias. Inducit etiam eos, ut ostendat crucis gloriam, ad consolandum Petrum, & alios passionem timentes: unde sequitur: *Et dicebant excessum eius quem completurus erat in Hierusalem.* Cyrillus. (c) Videlicet mysterium dispensationis in carne, nec non salutiferam passionem completam in venerabili cruce. *Ambrosius* (Lib. 7. in Luc. cap. 1.) Mystice autem post verba predicta, transfiguratio Christi ostenditur: quoniam is qui verba Christi audit, & credit, resurrectionis gloriam videbit: octava enim die facta est resurrectio: unde & plerique Psalmi pro octava scribuntur: aut forte ut ostenderet nobis quod dixerat, quod is qui propter Dei verbum perdidit animam suam, salvam faciet eam, quoniam promissa sua in resurrectione restituet. *Beda* (cap. 38. super illud, *Et post dies octavo*) Nam sicut ipse post septimam subbati, qua in sepulcro quieverat, a mortuis resurrectit, & nos post sex (3) saculi aetatis, & septimam quieris animarum, quae interit in alia vita geritur, quasi octava aetate resurgemus. *Ambrosius* (ubi supra.) Sed Mattheus, & Marcus post dies sex assumptos hos esse commemorarunt: de quo possent dicere, quod post sex millia annorum, mille enim anni in conspectu Dei tamquam dies una. Sed plures quam sex millia computantur anni: & malumus sex dies per symbolum intelligere, quod tempus opera, & per opera mundum intelligamus. Et ideo mundi temporibus impletis resurrectio futura monstratur: aut quia is qui supra mundum accenditur, & huius (4) saculi momenta transcendit, velut in sublimi locatus, futurae resurrectionis fructus expectabit in aeternum. *Beda* (super *Et ascendit in montem*) Unde in montem oraturus, (5) & transfigurandus ascendit, ut ostendat eos qui fructum resurrectionis expectant, & Regem in decore suo videre desiderant, mente in excelsis habitare, & continuis precibus debere incumbere. *Ambrosius* (ut supra.) Putare in tribus qui ducuntur ad montem, mystice genus humanum comprehensum, quia ex tribus filijs Noe genus

omne defluxit humanum, nisi electos cernerem. Tres igitur eliguntur qui ascendunt in montem, quia nemo potest resurrectionis videre gloriam, nisi qui mysterium Trinitatis incorrupta fidei sinceritate servaverit. *Beda* (cap. 38. super *Transfiguratus est*) Transfiguratus (1) autem Salvalor gloriam futurae vel suae, vel nostrae resurrectionis ostendit: qui qualis tunc Apostolis apparuit, post iudicium cunctis apparebit electis. Vestitus autem (2) talis Domini sanctorum illius chorus accipitur, qui videlicet Domino in terris consistente despectus videbatur, sed illo montem perente, novo candore resulget: quia „ nunc filij Dei sumus, & nondum apparuit, ruit quid erimus; scimus autem quoniam „ cum apparuerit, similes ei erimus: „ 1. Joan. 3. *Ambrosius* (Lib. 7. in Luc. cap. 1. a med.) Vel aliter. Pro tua possibilitate tibi verbum aut minuitur, aut crescit; ac nisi altioris prudentiae cacumen ascendas, non tibi apparet quanta sit gloria in Dei Verbo. Vestimenta autem Verbi sunt sermones Scripturarum, & quaedam intellectus indumenta divini. Et sicut vestitus albus resulget, ita in oculis tuae mentis divinarum lectionum sensus ablescit. Inde apparet Moyses, & Elias, hoc est lex, & Propheta in Verbo: neque enim lex potest esse sine Verbo, nec Propheta nisi qui de Dei Filio prophetavit.

(g) *Theophylactus* (hoc loco.) Christo vacante orationi, Petrus somno deprimitur: infirmus enim erat, & quod humanum erat implevit: unde dicitur: *Petrus vero, & qui cum illo erant, gravati erant somno.* Excitati autem gloria eius cernunt & duos viros cum eo: unde sequitur: *Et evigilantes viderunt majestatem eius, & duos viros qui stabant cum illo.* *Chrysostomus* (hom. 57. in Matth.) Vel somnum vocat ingestum eis nimium stuporem ex illa visione: neque enim nocturnum tempus erat, sed lucis excellentia gravabat oculorum debilitatem. *Ambrosius* (ubi supra inter med. & fin.) Premit enim incomprehensibilis splendor divinitatis, nostri corporis sensus: nam si solis radium e regione oculorum contuentium (3) corporea nequit acies continere; quomodo Dei gloriam humanorum ferret corruptela membrorum? Et fortasse ideo gravati somno erant, ut resurrectionis viderent speciem post quietem. Itaque vigilantes viderunt majestatem eius: nemo enim nisi vigilans gloriam videt Christi. *Delect. S. Thom. Oper. Tom. IX.*

tatus est Petrus, & quem saeculi huius illecebrosa non caperent, gloria resurrectionis illuxit: unde sequitur: *Et factum est cum discederent ab illo, ait Petrus ad Jesum: Praceptor, bonum est nos hic esse.* Cyrillus. (a) Estimabat forsitan divus Petrus imminere tempus regni Dei; & ideo approbat montis incolatum. *Damasceus.* (b) Non est autem bonum, Petre, tibi quod Christus tibi moretur: quoniam si mansisset, nequaquam tibi facta promissio conquiretur effectum: neque enim claves obtinisses regni, nec mors tyranni abolita esset. Non quaeras ante tempus felicia, ut Adam deificationem. Erit quando hunc aspectum indeviserit percipias, & cohabitabis illi qui lux est, & vita. *Ambrosius* (ubi sup. alq. ante fin.) Petrus autem non solum affectu, sed etiam (4) factorum devotione praestantior, ad aedificanda tabernacula tria impiger operarius, communis obsequij ministerium pollicetur, sequitur enim: *Et faciamus tria tabernacula, unum tibi, & unum Moysi, & unum Eliae.* *Damasceus.* (c) Non autem te Dominus tabernaculorum, sed universalis Ecclesiae constructorem constituit: verba tua tu discipuli, oves tuae mandaverunt effectui, Christo tabernaculum constructores, nec non & fervis ejus. Hoc autem non ex intentione Petrus proferebat, sed inspiratione Spiritus revelans futura: unde sequitur: *Nesciens quid diceret.* Cyrillus. (d) Nesciebat etiam quid diceret: neque enim aderat tempus finis saeculi, nec participanda a sanctis promissae spei: & cum jam sumeret exordium dispensatio, quo pacto Christum oportebat desistere a mundi dilectione, volentem pati pro eo? *Damasceus.* (e) Decebat etiam non solum perfringere fructum incarnationis ad opus existentium in monte; sed diffundi ad omnes credentes quod per crucem, & passionem erat consummandum. *Titus.* Ignorabat etiam Petrus quod dixerat, quia non oportebat tribus tria tabernacula facere: non enim connumerantur Domino famuli, nec comparantur creaturae Creatori. *Ambrosius* (ubi sup.) Neque caput humana conditio in hoc corruptibili corpore facere tabernaculum Deo, sive in animo, sive in corpore, sive in quolibet alio loco. Et quamvis nesciret, quid diceret tamen pollicebatur officium; cui non inconsulta petulantia, sed (5) praematura devotio fructus pietatis accumulatur: nam quod ignorabat, conditionis fuit; quod promittebat, devotiois. *Chry-*

(1) *Al.* ibidem transfiguraturus. (2) *Al.* deest talis. (3) *Al.* corpora. (4) *Al.* sanctorum.

(5) *Al.* primatum.

Ex edit. P. Nicol. (a) Ut supra. (b) Orat. de Transfiguratione ut supra. (c) Ibid. (d) Ubi supra. (e) Ut supra.

Matthaei: aut ita pronuntianda sunt haec verba Matthaei ut haesitantem adhuc indicent.

(c) Augustinus de Conf. Evang. (Lib. 2. cap. 45.) Matthaeus & Marcus ex praecedentium occasione narrat quemadmodum sit Joannes ab Herode occisus; Lucas autem qui jam longe supra de passione Joannis narraverat, postquam commemoravit illum Herodis haesitationem de Domino quismam esset, continuo subiungit: Et reversi Apostoli narraverunt illi quae fecerunt. Beda (cap. 35. in Luc.) Non solum autem narrat quae ipsi fecerunt, & docuerunt, sed etiam quae Joannes eis in docendo occupatis sit passus, (1) vel sui, vel ejusdem Joannis ei discipuli renuntiant, sicut Matthaeus insinuat. Isidorus. (a) Quia vero Dominus viros sanguinum abominatur, & commorantes cum eis, si a propriis criminibus non discedant; post occisionem Baptistae, deserens occitores, discessit: unde sequitur: Et assumptis illis, fecerit seorsum in locum desertum. qui est Bethsaida. Beda (cap. 35. in Luc.) Est autem Bethsaida in Galilea civitas Andraeae & Petri, & Philippii Apostolorum, prope stagnum Genesareth. Non autem timore mortis hoc egit, ut quidam arbitrantur, sed parcens inimicis suis, non homicidium (2) jungerent, simul & opportunum suae passionis tempus expectans. Chrysostomus (hom. 50. in Matth.) Non autem prius, sed relato sibi quod acciderat, discessit, manifestans per singula causis veritatem. Theophylactus (hoc loco.) In desertum autem locum abiit Dominus, quia operatus erat miraculum panum: ne quis diceret: De civitate prope exiitente oblari sunt panes. Chrysostomus (hom. 50. ut supra.) Vel vadit in desertum locum, ut nemo sequeretur. Sed nec sic plebs discessit, sed committatur ipsum: unde sequitur: Quia cum cognovissent turbae, secuta sunt illum. Cyrillus. (b) Hi quidem postulantes a demonibus liberari, hi vero languorum remotionem; nec non quos ejus oblectabat doctrina, illum attentissime visitabant. Beda (cap. 35. in Luc.) Ipse autem ut potens, piusque Salvator excipiendo fatigatos, docendo inscios, sanando aegrotos, rescindendo jejunos, quantum devotione credentium delectetur, insinuat: unde sequitur: Et excepit illos, & loquebatur illis de regno Dei, & eis qui cura indigebant, sanabat. Theophylactus (super Loquebatur eis de regno Dei.) Ut adducas, quod quae secundum nos est sapientia, dividitur verbo, & opere; & quod deceat dicere operata, & operari dicta. Reclinante autem die, discipuli jam incipientes aliorum curam habere, turbae miserentur: unde

(1) Al. omittitur vel sui. (2) Al. jungeretur. Ex edit. P. NICOL. (a) Pelusota Lib. 1. epist. 233. quae de arrogantia inscribitur Anastasio. (b) In Catena Graecorum PP. (c) Ubi supra. (d) Ibidem. (e) Ubi supra.

sequitur: Dies autem coepit declinare, & accedentes duodecim dixerunt illi: Dimitte turbas, ut cumes in castris, villasque quae circa sunt, divergant, & inveniant escas: quia hic in loco deserto sumus. Cyrillus. (c) Sicut enim dictum est, diversarum passionum postulabant remedia; & quia videbant discipuli solo nutu posse perfici, quod infirmi perebant, dicunt: Dimitte eos, ne amplius anxientur. Aspice autem exuberantem mansuetudinem ejus qui rogatur: non enim illa tantum largitur quae postulant discipuli, sed sequentibus ipsum adjicit bona munificae dexterae, mandans eis escas exhiberi: unde sequitur: At autem ad illos: Vos date illis manducare. Theophylactus (super Date illis manducare.) Non autem hoc dicit eorum responsonem ignorans, sed volens ipsos inducere ut dicerent quot panes haberent; & sic magnum ostenderetur ex eorum confessione miraculum, panum quantitate audita. Cyrillus. (d) Sed quod mandabatur, intolerabile discipulis erat, quod non habebant penes se nisi quinque panes, & duos pisces: unde sequitur: At illi dixerunt: Non sunt nobis plusquam quinque panes, & duo pisces, nisi forte nos emamus in omnem hanc urbem & escas. Augustinus de Conf. Evang. (Lib. 2. cap. 44.) In quibus quidem verbis Lucas in unam sententiam contrinxit responsonem Philippi dicentis: Ducentorum denariorum panes non sunt, sicutur eis, ut uniusquisque modicum quid accipiat: & responsonem Andrae dicentis: Est puer unus hic, qui habet quinque panes, & hordeaceos, & duos pisces: ut narrat Joannes cap. 6. Quod enim ait: Non sunt nobis plusquam quinque panes, & duo pisces, ad Andrae retulit responsonem; quod vero adjunxit, Nisi forte nos emamus, & emamus in omnem hanc urbem & escas, videtur ad responsonem Philippi pertinere; nisi quod de decentis denariis tacuit quamquam & in ipsius Andrae sententia hoc posset intelligi: cum enim dixisset: Est puer unus hic, qui habet quinque panes hordeaceos, & duos pisces; adjunxit: Sed haec quid sunt inter tantos? hoc est dicere: Nisi forte nos emamus, & emamus in omnem hanc urbem & escas. Ex qua veritate verborum, verum autem, sententiarumque concordia satis apparet salubriter nos doceri, nihil querendum in verbis nisi loquentium voluntatem; cui demonstrande invigilare debent omnes veridici narratores, cum de homine, vel de Angelo, vel de Deo aliquid narrant. Cyrillus. (e) Ut autem adhuc ad magis ardua feratur miraculum, ostenditur non parva

(1) P. Nicolai habet fructificare, ut supra Videres pro Vides. (2) Al. furripere. (3) Al. adhuc. (4) Al. omittitur etc. (5) Al. desideratur non. Ex edit. P. NICOL. (a) Ibidem. (b) Orat. catechica magna cap. 23. (c) Ubi supra. (d) In Catena Graecorum PP. ut & habetur apud illum partim praedicta hom. 50. in Matth. & partim in Joann. hom. 45.

fuisse multitudo virorum, cum sequitur: Erant autem viri fere quinque millia, exceptis sabbatibus, atque pueris, ut alius Evangelista refert. Theophylactus (super Facite illos discumbere.) Docet autem Dominus quod deceat cum hospitatur aliquem, reclinare ipsum, & omnis consolationis participem facere: unde sequitur: At autem ad discipulos suos: Facite illos discumbere per convivium quinquagenos: & ita fecerunt; & discumbere fecerunt omnes. Augustinus de Con. Evang. (Lib. 2. cap. 46.) Quod Lucas hic dicit, quinquagenos justos esse discumbere, Marcus vero quinquagenos, & centenos, ideo non movet, quia unus partem dixit, alter totum. Verum si alius de quinquagenis tantum commemoraret, alius de centenis tantum, valde videretur esse contrarium, nec satis dignoscereur utrumque dictum esse. Unum autem ab altero, alterum ab altero esse commemoratum; & tamen attentius consideratum inventi debuisset, quis non fateatur? Hoc ideo dixi, quia existunt saepe aliqua ejusmodi quae parum intendentibus temere iudicantibus contraria videntur, & non sint. Chrysostomus (hom. 1. in Matth.) Et quia credendum erat Christum venisse a Patre facturus miraculum, aspexit in caelum: unde sequitur: Accipitis autem quinque panibus, & duobus piscibus respexit in caelum. Cyrillus. (a) Hoc etiam dispensative pro nobis fecit, ut discamus quod in principio mensae, cum frangere debemus panem, debemus Deo offerre, & eicere super ipsum benedictionem supernam: unde sequitur: Et benedixit, & fregit, & discipulis suis distribuit, ut poneret ante turbas. Chrysostomus (homil. 50. in Matth.) Da quidem eis per manus discipulorum, honorando eos, & ne dent oblivioni jam peracto miraculo. Non autem ex non entibus facit escas ad pascendum turbas, ut obtutur os Manichei asserentis alienam esse ab eo creaturam, ostendens se esse vicualium largitorem, & eum qui dixit Gen. 1. Germinet terra. Multiplicat quoque pisces, ad significandum quod tam mari, quam aridae dominabatur. Bene autem in languentibus speciale peragit miraculum; agit, & beneficium generale alens omnes etiam non languentes: unde sequitur: Et manducaverunt omnes, & saturati sunt. Gregorius Nissenus. (b) Quibus nec caelum fluebat manna, nec tellus juxta sui naturam producere frumentum, eorum satisfaciebat egestati; sed ex ineffabilibus horreis divinae po-

tentiae beneficium affluebat. Panis paratur factus in manibus ministrantium, nec non per saturitatem edentium augmentatur. Esum etiam piscium eorum necessarii non administrabat mare, sed ille qui in mari piscium genus inseriit. Ambrosius (Lib. 6. in Luc. cap. de inferis turbarum.) Non exiguo, sed multiplicato cibo populum liquet esse saturatum. Vides incomprehensibili quodam ritu inter dividendum manus, quas non frugerant (1) multiplicare particulas, & intacta franguntur digitis sponte sua fragmenta (2) subripere. Cyrillus. (c) Nec usque (3) ad hoc tantum pervenit miraculum; sed sequitur: Et sublata est quod superfluit eis fragmentorum copiam duodecim: ut hinc esset manifesta certitudo quod opus caritatis in proximis uberem vendicet retributionem a Deo. Theophylactus. Et ut addisceremus quantum hospitalitas potest, & quantum augeatur nostra, cum indigentibus subvenimus. Chrysostomus (d) (hom. 50. in Matth. ante med.) Fecit autem superabundare non panes, sed fragmenta; ut ostendat illorum panum esse reliquias, quae tot factae sunt, ut totidem essent copiani quot, & discipuli. Ambrosius (ubi supra.) Myrtice, autem postquam illa quae Ecclesiae typum accepit, a fluxu curata (4) est sanguinis, posteaquam Apostoli ad evangelizandum sunt destinati, gratiae caelestis impartitur alimentum. Sed quibus impartitur adverte: non otiosus, non in civitate, quasi in synagoga, vel seculari dignitate residentibus, sed inter deserta quaerentibus Christum. Beda (cap. 35. a med.) Qui derelicta Judaea, quae prophetiae non credendo, sibi caput abutulerat, in deserto Ecclesiae, quae virum non habebat, verbi pabula largitur. Perentem vero deserta Gentium Christum, multae fidellium caeterae relictae mœnibus praescae conversationis, & variorum dogmatum, sequuntur. Ambrosius (ubi supra.) Qui autem (5) non satidiunt, ipsi excipiuntur a Christo, & cum ipsis loquitur Dei Verbum, non de secularibus; sed de regno: & qui corporalis gerunt ulcera passionis, his medicinam suam libenter indulget. Ubique autem mysterii ordo servatur, ut prius per remissionem peccatorum vulneribus medicina tribuatur, postea vero alimonia mensae caelestis exuberet. Beda (cap. 36.) Die autem declinante turbam reficit, id est sine saeculorum appropinquante, vel cum Sol justitiae pro nobis occubuit. Ambrosius (ubi supra.) Quamquam nondum validioribus

(1) P. Nicolai habet fructificare, ut supra Videres pro Vides. (2) Al. furripere. (3) Al. adhuc. (4) Al. omittitur etc. (5) Al. desideratur non. Ex edit. P. NICOL. (a) Ibidem. (b) Orat. catechica magna cap. 23. (c) Ubi supra. (d) In Catena Graecorum PP. ut & habetur apud illum partim praedicta hom. 50. in Matth. & partim in Joann. hom. 45.

hac turba factiatur alimentis: primum enim in modum lactis quinque sunt panes; secundum septem; tertium ipsum corpus Christi est esca solidior. Si quis autem perire cibum veretur, ipse relictiis suis omnibus, festinet ad Dei Verbum. Dum autem aliquis audire incipit Dei verbum, incipit esurire. Incipiunt Apostoli esurientem videre, & si illi adhuc non intelligunt quid esuriant, intellexit Christus: scit quod non faculam cibum esuriant, sed cibum Christi: non dum enim intellexerant Apostoli cibum (1) credentis non esse venalem. Noverat Christus nos potius esse redimendos; suas vero epulas esse gratuitas. *Beda* (cap. 36. in Luc.) Nondum autem erant Apostoli nisi quinque panes. Mystice legis; & duo pisces utriusque testamenti; quae in abdito mysteriorum latentium, quasi aquis absconditis regebantur. Quia vero quinque sunt (2) exteriores hominis sensus, quinque millia viri Domini secuti, designant eos qui in sacculum adhuc habitu positi, exterioribus, quae possident, bene uti noverant; qui quinque panibus aluntur, quia tales necesse est legalibus adhuc praecipis instrui: nam qui mando adintegritate rehusitant, evangelica refectione sublimes sunt. Diversi autem convivantium discipuli designant diversos per orbem terrarum Ecclesiarum conventus, qui unam catholicam faciunt. *Ambrosius* (ubi supra.) Hic vero panis, quem frangit Jesus, mystice quidem Dei verbum est, & sermo de Christo, qui cum dividitur, augetur: de paucis enim sermonibus, populus redundans almo panis ministravit. Dedit sermones nobis velut panes, qui nostro dum habitus ore, geminantur. *Beda* (cap. 36. inter med. & finem.) Turbis autem esurientibus Salvator non nova creavit cibaria, sed acceptis his quae habuerant discipuli, benedixit: quia veniens in carne, non alia praedica sunt quam praedicat; sed prophetiae dicta mysteriis gratiae gravida demonstrat. Respicit in caelum, ut illud dirigendam mentis aciem, ubi lucem scientiae doceat esse quaerendam. Frangit, & ante turbas ponenda distribuit discipulis: quia legis, & prophetiae sacramenta eis, ut per mundum praedicent, patefecit. *Ambrosius*. Non otiose autem quae turbae superfluit, a discipulis colliguntur: quia ea quae divina sunt, apud electos facilius possis, quam apud populos reperire. Beatus ille qui potest colligere quae etiam doctis superfluit. Quia ratione

(1) Al. credentes. P. Nicolai habet cibum populi credentis. (2) Al. exterioribus. (3) Al. cum muliere. (4) In v. P. Nicolai ita invenimus: *Suppletur*; quia possunt sancti. Doctores fidei amorique societate conjungi; sed incomprehensibilia paternae dispositionis. arcana, solus novit. Filius penetrare. Ubique ergo solus orat, &c. (5) Al. inferiorum. (6) Al. ihu. (7) Al. firmata. *Ex edit. P. Nicol. (a) In Car. Graec. PP. (b) Ibidem.*

autem copiosus. Christus duodecim implevit, nisi ut illud populi Judaici solveret, quia manus ejus in cophino servierunt. *Psal.* 80. Hic est populus, qui ante lutum in cophinis colligebat, sed jam per orbem Christi vicia caelestis operatur alimentaria. Nec paucissimi hoc munus, sed omnium est: nam per duodecim cophinos, tanquam tribuum singularum; fidei instrumentum redunt. *Beda* (cap. 36. in Luc.) Vel per cophinos duodecim: Apostoli figurantur, & omnes sequentes doctores; foris quidem hominibus delicti; sed intus salutaris cibi reliquias. (3) cum malitiam suam appropinquat, non est nisi (4) *Cyriillus*. (a) Sequestratus a populo Dominus, & seorsum positus vocabatur orationibus: unde dicitur: *Ex factum est cum solus esset orans, etiam cum illo, & discipulis.* Formam enim in hoc seipsum constrebat, docens discipulos, ut non facile doctrinalem dogmatum; reor enim oportere populorum animum etiam meritis preesse subditis suis, in rebus necessariis jugiter conversantes, & illa tractantes quibus Deus placatur. *Beda* (cap. 37. in Luc.) Aderant autem discipuli Domino; sed ipse Patrem solus oravit: (4) quia possunt sancti Domino fidei amorique societate conjungi. Ubique solus obsecrat, quia Dei consilium humana vota non capiant, nec quinquam potest (5) interiorum participes esse cum Christo. *Cyriillus*. (b) Poterat autem orationis negotium turbare discipulos: videbant enim humanitas orare quem oculi viderant auctoritate divina peragente miracula. Ute igitur (6) hujusmodi propelleret turbationem, eos interrogat; non quia noscitur ab exterioribus sibi collata praecordia, sed ut eos a plurium opinione auferret, & rectam fidem eis infereret: unde sequitur: *Ei interrogavit illos dicens: Quem me dicunt esse turbas?* *Beda* (ubi supra.) Patre Domini fidei discipulorum exploraturus, prius turbatum sententiam interrogat, ne illorum confessio, non veritatis agnitione probata, sed vulgi videatur opinio: (7) formata; nec comperita credere, sed insitit. Herodis de auditis haesitare putentur. *Augustinus* de Conf. Evng. (Lib. 2. cap. 80.) Potest autem illud movere quod Lucas Dominum interrogasse discipulos suos, quem illum dicerent homines, tunc dixit, eum esset solus orans, & adessent etiam ipsi: porro autem Marcus in via dicit illos hoc

(1) Al. credentes. P. Nicolai habet cibum populi credentis. (2) Al. exterioribus. (3) Al. cum muliere. (4) In v. P. Nicolai ita invenimus: *Suppletur*; quia possunt sancti. Doctores fidei amorique societate conjungi; sed incomprehensibilia paternae dispositionis. arcana, solus novit. Filius penetrare. Ubique ergo solus orat, &c. (5) Al. inferiorum. (6) Al. ihu. (7) Al. firmata. *Ex edit. P. Nicol. (a) In Car. Graec. PP. (b) Ibidem.*

ab eodem interrogatos. (1) Sed hoc eum movere, quia nunquam oravit in via. *Ambrosius* (Lib. 6. in Luc. cap. de interrog. Jesu quem se esse dicant.) Non est autem otiosa turbae opinio quam discipuli respondent, cum subditur: *At illi responderunt, & dixerunt: Alii Joannem Baptistam, quem decollatum sciebant; alii autem Eliam, quem venturum putabant; alii autem, quia Propheeta unus de prioribus surrexit.* Sed hoc querere alterius prudentiae est: nam si Paulo Apostolo satis est nihil scire, nisi Christum Jesum, & hunc crucifixum; quid amplius mihi desiderandum est scire quam Christum? *Cyriillus*. (a) Vide autem in interrogationibus elegantiam. Dirigit enim prius (2) eos extrinsecas laudes, ut eis evulsis veram opinionem generet. Unde cum dixissent discipuli plebis opinionem; eorum sententiam interrogat, cum subditur: *Dicit autem illis: Vos autem quem me esse dicitis?* O quam praecipuum illud vos! Excipit eos ab aliis, ut eorum videntur opiniones; quasi dicat: Vos, qui censura mea vocati estis ad Apostolatam, testes miraculorum meorum, quem me esse dicitis? Praevidit autem Petrus ceteros, sique os totius collegii, eructatque divini amoris eloquia, profertque fidei confessionem, cum dicitur: *Respondens autem Petrus dixit, Christum Dei.* Non ait simpliciter eum esse Christum Dei; sed magis cum articulo (3) *Christum illum Dei*: unde in Graeco habetur *ton Christon*. Nam plures divinitus uncti, diversimode vocati sunt Christi. Quidam enim uncti fuerunt in Reges, quidam in Prophetas; nos autem per Christum sancto peruncti Spiritu nomen obtinimus Christi; sed unus solus est qui est Christus Dei, & Patris, quasi ipso solo proprium habente Patrem, qui in caelis est; & sic Lucas concordat quidem in sententiis cum Mattheo, qui narravit cap. 16. Petrum dixisse: *Tu es Christus Filius Dei vivi*: sed utens breviloquio, ait eum dixisse, *Christum Dei.* *Ambrosius* (ubi supra.) In uno enim hoc nomine, & divinitatis, & incarnationis expressio, & fides est passionis, & resurrectionis mysterium etiam discipulos credituros, ipse voluit esse suae passionis, & resurrectionis auctor. (c) *Cyriillus*. (d) Ducum magnanimi strenuos in armis ad audaciam provocant, non solum eis honores pollicendo victoriae, sed etiam ipsum pati generosum esse fatentes. Tale quid videmus docere Dominum Jesum Christum praedixerat enim Apostolis, quod oporteret eum perpetui Judaeorum calumnias, occidi, & tertia die resurgere. Ne igitur pararent Christum quidem passurum persecutiones pro vita mundi, eis vero licere septem vitam dicere; ostendit quod necessario per aqua certamina, gradi decet, cupientes ejus gloriam obtinere: un-

(1) *Supplet P. Nicolai*, sed hoc eum movere qui putat quia nunquam oravit in via. (2) Al. omnes eos. (3) Al. omittitur *Christum illum Dei*. *Ex edit. P. Nicol. (a) Ubi supra. (b) Ubi supra. (c) Ibidem. (d) Ubi supra.*

tus est in forma nostra, hunc credidit esse Christum Patris, scilicet hominem factum Verbum, quod processit de Patris substantia. *Ambrosius* (Lib. 6. in Luc. cap. de eo quod praecipit discipulis ne cui dicerent.) Dominus autem Jesus Christus praedixit se primo noluit, ne ullus strepitus nasceretur: unde sequitur: *Ne ille incipians eos, praecipit, ne cui dicerent, Maltis ex causis jubet tacere discipulos: ut fallat principem mundi, ut declinet jactantiam, doceat humilitatem.* Ergo Christus noluit gloriari; & tu, qui ignobilis natus es, gloriaris? Simul ne rudes, & imperiti adhuc discipuli maxime praedicationis molibus opprimantur. Prohibentur ergo evangelizare eum Dei Filium, ut evangelizarent postea crucifixum. *Chrysostomus* (hom. 55. in Matth.) Opportune etiam Dominus tunc vetuit nulli dicere, quod ipse esset Christus, quatenus sublati de medio scandalis, & crucis consummato patibulo, habitualiter imprimeretur audientium menti conveniens de eo opinio: nam radicatum semel, & postmodum evulsam, vix umquam denovo insitum retinebitur; quod autem semel insitum perseverat immobile, de facili conerescit. Nam si Petrus ex solo audita scandalizatus est, quid quamplures patenter cum audissent Filium Dei esse, viderent autem crucifixum, & consumptum? *Cyriillus*. (c) Opprobret ergo discipulos eum ubique terrarum praedicare (hoc enim erat opus electorum ab eo ad Apostolatus officium) sed, ut sacra Scriptura testatur, tempus est unicuique rei. Docebat enim ut crux, & resurrectio impleteret, & sic sequeretur Apostolorum praedicationem: unde sequitur: *Dicens, quia oportet Filium hominis multa pati, & reprobari a senioribus, & principibus sacerdotum, & scribis, & occidi, & tertia die resurgere.* *Ambrosius* (ubi supra.) Fortasse, quia sciebat Dominus difficile passionis, & resurrectionis mysterium etiam discipulos credituros, ipse voluit esse suae passionis, & resurrectionis auctor. (c) *Cyriillus*. (d) Ducum magnanimi strenuos in armis ad audaciam provocant, non solum eis honores pollicendo victoriae, sed etiam ipsum pati generosum esse fatentes. Tale quid videmus docere Dominum Jesum Christum praedixerat enim Apostolis, quod oporteret eum perpetui Judaeorum calumnias, occidi, & tertia die resurgere. Ne igitur pararent Christum quidem passurum persecutiones pro vita mundi, eis vero licere septem vitam dicere; ostendit quod necessario per aqua certamina, gradi decet, cupientes ejus gloriam obtinere: un-

(1) *Supplet P. Nicolai*, sed hoc eum movere qui putat quia nunquam oravit in via. (2) Al. omnes eos. (3) Al. omittitur *Christum illum Dei*. *Ex edit. P. Nicol. (a) Ubi supra. (b) Ubi supra. (c) Ibidem. (d) Ubi supra.*

de dicunt: *Dicitur autem ad omnes. Beda* (cap. 38. in Luc.) Pulchre posuit ad omnes: quia superiora, quæ ad fidem dominicæ nativitatis, vel passionis, pertinent; cum solis discipulis secretum egit. *Chrysolomus* (hom. 56. in Matth.) Cum autem Salvator sit pius, & benignus, nullum invitavit; aut contactum habere vult famulum; sed spontaneos, & gratias agentes ei profamilatu; & ideo neminem cogendo, & necessitate imponendo, sed persuadendo, & benefaciendo universos volentes attrahit, dicens, *Si quis vult. Basilus* (2) Vitam autem propriam in formam optinæ conversationis tradidit volentibus ei obedire, cum dicit: *Post me venire; non obsecrationem corporalem insinuans: esset enim in omnibus impossibilis. Domino jam in celis existente; sed debuit conversationis pro posse imitationem.* *Beda* (cap. 37.) Nisi autem quis à semetipso desierit; ad eum qui supra ipsum est non appropinquat; unde dicitur: *Abneget semetipsum. Basilus* (b) (in Quæst. explicans quæst. 6. abnegatio sui qualis sit.) Abnegatio quidem sui ipsius est totalis prætorum oblatio, & recessus à propriis voluntatibus, *Origenes* (c) Abneget etiam aliquis seipsum, dum vitam prius in malitia consuetam, alteratione debita commutat; puta: qui dudum in lascivia vixerat, abneget semetipsum lascivum, cum sit castus; & similiter abstinentia cuiuslibet criminis à suis ipsius abnegatio est. *Basilus* (d) Appetitus (1) autem mortis tolerandæ pro Christo, & mortificatione membrorum, quæ sunt super terram; & viriliter disponi ad omne periculum sustinendum pro Christo, & non affici quemquam ad vitam presentem, hoc est tollere crucem suam; unde subditur: *Et tollat crucem suam quotidie. Theophylactus* (super *Tollat crucem*) Crucem hic dicit mortem exprobrabilem, inmens quod si quis vult Christum sequi non debet effugere propter ipsum etiam exprobrabilem mortem. (*Gregorius* in hom. 32. in Evang.) Duobus etiam modis crux tollitur, dum aut per abstinentiam affligitur corpus, aut per compassionem afficitur animus. *Græcus* (e) Recte autem coniungit hæc duo, *abneget semetipsum, & tollat crucem suam.* Sicut enim qui paratus est ascendere crucem, sumit in mente sua mortis intentionem, sicque vadit ut non testans amplius hanc vitam participare; ita qui sequi vult Dominum; primo debet abnegare seipsum, & sic tollere crucem; ut ejus voluntas sit prompta ad omnem miseriam sustinendam. *Basilus* (f) non

In hoc igitur consistit perfectio, ut impassibiliter se habeat secundum affectum etiam ad ipsum vivere, & habeat in promptu mortis responsum, ut nequaquam in seipso confidat. Sumit autem exordium perfectio ab exteriorum alienatione, (2) puta possessionum, vel inanis gloriæ, vel præcisæ affectionis inutilium rerum. *Beda* (super *Tollat crucem*) Prædictam igitur crucem, & quotidie tollere; & ea sumpta Dominum sequi jubemur, qui crucem propriam bajulavit unde sequitur: *Et sequatur me. Origenes* (g) Huius autem causam assignat subdens: *Qui enim voluerit animam suam salvam facere, perdat illam; id est, qui vult secundum vitam presentem vivere, & propriam animam in sensibilibus conservare, hic eam perdat, non ducens eam ad terminos beatitudinis.* E contrario autem subdit *Nam qui perdidit animam suam propter me, salvam faciem illam; id est, qui negligit sensibilia intuitu veritatis, exponens se morti, hic tantquam animam perdens pro Christo, eam potius salvabit.* Itaque si animam salvam beatum est, realitatem ad eam quæ est in Deo salutem, debet esse & quædam bona perditio animæ quæ fit intuitu Christi. Videtur etiam mihi per simile, ei quod est abnegare seipsum, secundum prædicta, decere perdere quemlibet propriam animam peccatricem, ut sumat eam quæ per virtutem salvatur. *Cyrillus* (h) Quod autem incomparabiliter exercitium pacis Christi superet delicias, & pretiosa mundi, insinuat subdens: *Quid proficere homini si lucrur universum mundum, seipsum, autem perdat; & detrimentum sui faciat; quæ dicat: Cum aliquis aspiciens presentem dulcedinem, aut utilitatem, renuit quidem pati, eligit autem splendide vivere, si sit opulentus; quod inde sibi commodum erit cum perdidit animam? Transit enim huius mundi figura, & amœna velut umbra discedunt: non enim præderunt thesauri impietatis; eripit autem à morte iustitia.* *Gregorius* in hom. (32. in Evang.) Quia ergo sancta Ecclesia habet aliud tempus persecutionis, atque aliud pacis, Dominus utraque tempora designavit in præceptis: nam persecutionis tempore ponenda est anima; quod significavit dicens: *Qui perdidit animam: pacis autem tempore ea quæ amplius dominari possunt, frangenda sunt desideria terrena; quod significavit dicens: *Quid proficere homini? Pacis autem tempore ea quæ amplius dominari possunt, frangenda sunt desideria terrena; quod significavit dicens: *Quid proficere homini? Pacis autem tempore ea quæ amplius dominari possunt, frangenda sunt desideria terrena; quod significavit dicens: *Quid proficere homini?****

(1) *Al. omittitur autem.* (2) *Al. puta possessionem vel inanis gloriæ, &c.* (3) *Al. inquit.* (4) *Al. inquit.* (5) *Al. inquit.* (6) *Al. inquit.* (7) *Al. inquit.* (8) *Al. inquit.* (9) *Al. inquit.* (10) *Al. inquit.* (11) *Al. inquit.* (12) *Al. inquit.* (13) *Al. inquit.* (14) *Al. inquit.* (15) *Al. inquit.* (16) *Al. inquit.* (17) *Al. inquit.* (18) *Al. inquit.* (19) *Al. inquit.* (20) *Al. inquit.* (21) *Al. inquit.* (22) *Al. inquit.* (23) *Al. inquit.* (24) *Al. inquit.* (25) *Al. inquit.* (26) *Al. inquit.* (27) *Al. inquit.* (28) *Al. inquit.* (29) *Al. inquit.* (30) *Al. inquit.* (31) *Al. inquit.* (32) *Al. inquit.* (33) *Al. inquit.* (34) *Al. inquit.* (35) *Al. inquit.* (36) *Al. inquit.* (37) *Al. inquit.* (38) *Al. inquit.* (39) *Al. inquit.* (40) *Al. inquit.* (41) *Al. inquit.* (42) *Al. inquit.* (43) *Al. inquit.* (44) *Al. inquit.* (45) *Al. inquit.* (46) *Al. inquit.* (47) *Al. inquit.* (48) *Al. inquit.* (49) *Al. inquit.* (50) *Al. inquit.* (51) *Al. inquit.* (52) *Al. inquit.* (53) *Al. inquit.* (54) *Al. inquit.* (55) *Al. inquit.* (56) *Al. inquit.* (57) *Al. inquit.* (58) *Al. inquit.* (59) *Al. inquit.* (60) *Al. inquit.* (61) *Al. inquit.* (62) *Al. inquit.* (63) *Al. inquit.* (64) *Al. inquit.* (65) *Al. inquit.* (66) *Al. inquit.* (67) *Al. inquit.* (68) *Al. inquit.* (69) *Al. inquit.* (70) *Al. inquit.* (71) *Al. inquit.* (72) *Al. inquit.* (73) *Al. inquit.* (74) *Al. inquit.* (75) *Al. inquit.* (76) *Al. inquit.* (77) *Al. inquit.* (78) *Al. inquit.* (79) *Al. inquit.* (80) *Al. inquit.* (81) *Al. inquit.* (82) *Al. inquit.* (83) *Al. inquit.* (84) *Al. inquit.* (85) *Al. inquit.* (86) *Al. inquit.* (87) *Al. inquit.* (88) *Al. inquit.* (89) *Al. inquit.* (90) *Al. inquit.* (91) *Al. inquit.* (92) *Al. inquit.* (93) *Al. inquit.* (94) *Al. inquit.* (95) *Al. inquit.* (96) *Al. inquit.* (97) *Al. inquit.* (98) *Al. inquit.* (99) *Al. inquit.* (100) *Al. inquit.*

te, nondum exprimere valeamus in voce. Sed huic quidem vulneri congruunt Dominus subiungit medicamentum, dicens: *Nam qui me cruciatur, & meos sermones, hunc Filius hominis cruciatur.* *Theophylactus* (hoc loco.) Erubescit Christum qui dicit: Numquid credam crucifixum? Sed & sermones ejus erubescit qui Evangelii ruditer contemnit. Quod autem hinc Dominus erubescit in regno suo tale est sicut si aliquis paternitatis habeat servum pravum, erubescat eum nominare. *Cyrillus* (a) Incutit autem eis timorem, dicens se cælitus descensurum, non in pristina humilitate, & mensura proportionabili nobis, sed in gloria Patris ministrantibus Angelis; sequitur enim: *Cum venerit in maiestate sua, & Patris, & sanctorum Angelorum, Pessimus igitur, & damnosus notari inimicitia, & operis inertia, quando tantus iudex descenderit, agnicibus circumstantibus Angelorum.* Hinc autem percipias quod carne sumpta, & sanguine, Filii, non minus est Deus, quod se pollicetur in maiestate Dei Patris venturum, & quod ei tanquam iudici omnium ministrabunt Angeli qui factus est homo similis nobis. *Ambrosius* (Lib. 7. in Lucam.) Semper autem Dominus sicut erigit ad præmia futura virtutum, atque utilem secularium rerum docet esse contemptum, ita etiam (1) infirmitatem mentis humanæ præsentium remuneratione sustentat. Ardum quippe est crucem tollere, & animam periculis, morti corpus offerre, negare quod sis, cum velis esse quod non sis; raroque quamvis excelsa virtus futuris commutat presentia. Ergo bonus magister, ne quis desperatione frangatur, aut tardio, continuo se videndum fidelibus pollicetur, dicens: *Dico autem vobis; vere sunt aliqui hic stantes qui non gustabunt mortem, donec videant regnum Dei.* *Theophylactus* (super illud, *Donec videant regnum Dei*) Id est gloriam in qua iusti erunt. Hoc autem dixit de transfiguratione quæ forma erat future gloriæ; ac si diceret: Sunt aliqui hic stantes, scilicet Petrus, Jacobus, & Joannes, qui non attingent mortem, donec in tempore transfigurationis vident in qua gloria erunt qui me constituent. *Gregorius* in (homil. 32. in Evang.) Vel regnum Dei hoc loco prærens Ecclesia vocatur; & quidam ex discipulis usque adeo in corpore victuri erant ut Ecclesiam Dei constructam conficerent, & contra mundi huius gloriam erectam. *Ambrosius* (Lib. 7. in Luc.) Itaque si nos volumus mortem non timere, stemus ubi Christus est: soli enim non querunt gustare mortem qui sta-

te possunt cum Christo; in quo licet ex verbi ipsius qualitate pendere, nec tenuem quidem sensum mortis habituros qui Christi videntur meruisse consortia: Certe mors corporis libando gustetur, vita animæ possidendo teneatur: non enim hic mors corporis, sed anima denegatur.

(f) *Eusebius* (h) Cum Dominus discipulis suis (2) secunda apparitionis sue promulgaverit ingens mysterium, ne solis verbis credere viderentur, procedit ad opera, ostendens eis oculata fide imaginem regni sui: unde dicitur: *Factum est autem post hæc verba, fere dies octo, & assumptus Petrus, & Jacobum, & Joannem, & ascendit in montem ut oraret. Damascenus* (c) *Matthæus* quidem, & Marcus sexto die post factam promissionem discipulis, Lucas autem post octavum dicit celebratam fuisse transfigurationem: nec est dissonantia in dictis, sed qui sex numeraverunt, demptis extremis, primo dico, & ultimo, quo pollicitus est, & quo fecit, medios computaverunt; at qui octo connumeravit, utrumque prædictorum computavit. Sed cur non omnes, sed aliqui vocati sunt ad hanc visionem? Unus quidem erat qui solus indignus erat divinitatis visione, scilicet Judas, secundum illud Esai. 26. *Tollatur impius, ne videat gloriam Dei.* Si solus ergo esset (3) omisus, tanquam invidus ad majorem esset malitiam provocatus. Proinde proditori tollit proditoris occasionem, cum dimisit inferius reliquam Apostolorum congeriem. Assumpsit autem tres, ut in duobus, vel tribus fiet omne verbum. Petrus quidem assumpsit, volens testimonium quod testatus fuerat, ei ostendere per Patris testimonium confirmari, & quasi præsidem futurum totius Ecclesie. Sed Jacobum assumpsit tanquam moriturum pro Christo ante omnes discipulos; Joannem vero tanquam Theologie purissimum organum, ut vita gloria Filii, quæ non subjacet temporis, resonet illi. *In principio, cipio erit Verbum.* *Ambrosius* (Lib. 7. in Lucam cap. 1. par. ante med.) Vel Petrus ascendit, qui claves regni cælorum accepit; Joannes, cui committitur mater; (4) Jacobus, qui primum solium sacerdotale contendit. *Theophylactus* (super *Sunt quidam de his stantibus*) Vel assumit hos tanquam hanc rem celare potentes, & nulli alii revelare. Ascendit autem in montem ut oraret, docens nos solitarios, & ascendentes orare ad nihil terrenorum declinantes. *Damascenus* (d) Aliiter tamen orant servi, aliter orabat Dominus: nam servi orantis oratio est

(1) *Al. infirmitatis.* (2) *Al. secum apparitionis.* (3) *Al. dimissus.* (4) *Legit ex Ambrosio Nicolajus Jacobus qui primus martyrium sustinuit.*

EX EDIT. P. NICOL. (a) Ibidem. (b) In Cat. Græc. PP. (c) Orat. de Transfiguratione. (d) ibid.

annuntiare regnum Dei. Et ait alter: Sequatur Domine, sed permittite mihi primum reverti ad aram, & aspiciens retro, aptus est regno Dei.

(a) **C**yrillus. (a) Decebat institutos ministros sacrarum doctrinarum posse mira peragere, & per ipsos effectus credi quod essent Dei ministri: unde dicitur: *Convocatis autem Jesus duodecim Apostolis, dedit illis virtutem, & potestatem super omnia demonia*: in quo elevatum supercilium diaboli flecit, qui dicebat aliquando (Esaï. 9.) „ Non est qui con- „ tradicere valeat. „ *Eusebius*. (b) Et ut per eos venetur genus humanum, non solum dat eis ut pravos spiritus pellant, sed etiam quamlibet infirmitatem sanent ex eius imperio: unde sequitur: *Et ut languores curarent*. *Cyrillus*. (c) Attendas hic divinam Filii potestatem naturæ corporali non convenientem: agere namque miracula aderat sancti, non natura, sed participatione Spiritus Sancti. Super hoc autem aliis concedere potestatem profus alienum erat ab eorum virtute: qualiter enim possent natura creata super Spiritus dona possidere dominum? At Dominus noster Jesus Christus tanquam naturaliter Deus existens imperitur (1) huiusmodi gratiam quibus vult, non invocans in eos alienam virtutem, sed infundens ex promptuariis propriis. *Chrysolomus* (hom. 23. in Matth.) Postquam autem satis confortati fuerant ex eius comitiva, & competens nacti sunt argumentum virtutis eius: mittit eos, unde sequitur: *Et misit illos predicare regnum Dei, & sanare infirmos*. Ubi considera, quod non committitur eis aliquid sensibile dicere, sicut Moyses, & Prophetæ, qui terram, & bona terrena promittebant; hi vero regnum calorum, & quæcumque continentur in eo. *Gregorius Nazianzenus*. (d) Mittens autem discipulos ad prædicandum, Dominus multa eis injunxit, quorum summa est, sic eos virtuosos esse, sic constantes, atque modestos, & ut breviter loquar, cælestes, ut non minus propter eorum modum vivendi, quam propter verbum evangelicæ doctrinæ propagaretur. Et ideo cum æris, & baculi carentia, & amictus singularitate mittebantur: & ideo subdit: *Et ait ad illos: Nihil tuleritis in via, neque virgam, neque peram, neque panem, neque pecuniam; neque duas tunicas habeatis*. *Chrysolomus* (homil. 33. in Matth.) Plurima quidem per hoc constituat: primo quidem insuperatos reddens discipulos, secundo sequestrans eos

à qualibet cura, ut totum studium adhiberent verbo; tertio docens eos propriam virtutem. Sed forsitan dicit aliquis cetera quidem habere rationem; sed non habere peram in via nec duas tunicas, nec baculum, cuius rei causa præcipit? Volens scilicet excitare eos in qualibet diligentia: & ut ita loquar, ex hominibus Angelos faciebat eos, dirimens à qualibet cura vitæ, ut una sola cura detineantur doctrinæ. *Eusebius*. (e) Volens igitur eos carere cupidine rerum in solitudinibus vitæ, professus est hæc: sumebat enim experimentum fidei, & animositatis eorum, qui habito in mandatis extreme vitæ ducere paupertatis, non effugiunt quæ jubentur: dicebat enim eos quiddam commercium facere, & recipientes salubres virtutes recompensare obedientia mandatorum: & cum milites eos faceret regni Dei, accingit eos ad pugnam in hostes, monens colere paupertatem: „ nullus enim militans Deo implicat se vitæ secularis negotiis: „ 2. Tim. 4. *Ambrosius* (Lib. 6. in Luc. cap. qual. discipuli Christi missi se habere debeant.) Qualis ergo esse debeat qui evangelizat regnum Dei, præceptis evangelicis designatur; hoc est, ut subditi secularis adminicula non requirit, fideique totus inhærens, puret, quo minus ista requirit, magis posse suppetere. *Theophylactus* (in princ. Commen. in cap. 9.) Sic enim ipsos mendicos mittit, quod neque papes ipsos portare vult, nec aliquid aliud, quibus indigent multi. *Augustinus* de Conf. Evang. (Lib. 2. cap. 30.) Vel Dominus hæc possidere discipulos, ac ferre noluit, non quod necessaria non sint sustentationi huius vitæ, sed quia sic eos mittebat ut eis hæc deberi monstraret ab illis quibus Evangelium credentibus annuntiarent, ut sic securi non considerent, neque portarent huius vitæ necessaria, nec magna, nec minima. Ideo posuit secundam Marcum cap. 6. (2) „ Nisi virgam, „ ostendens à fidelibus suis omnia deberi ministris suis, nulla superflua requiritibus. Hanc autem potestatem virgæ nomine significavit, cum diceret, nec quid tollerent in via, nisi virgam tantum. *Ambrosius* (ubi supra.) Possunt etiam qui volunt hoc ad eum deducere tractatum, ut spirituale tantummodo locus iste formare videatur affectum, qui velut indumentum quoddam

(1) Al. hujus. (2) Al. Nec virgam.

Ex edit. P. Nicol. (a) In Cat. Græc. PP. (b) In eadem Catena Græcæ. (c) Ibidem, & in Theodoro. Lib. 14. cap. 14. (d) In Cat. Græc. PP. Habetur apud illum orat. 1. quæ de recessu ejus ac reditu, & de professione Sacerdotis ac officio inscribitur, paulo aliis verbis post medium, quoad priorem appendicem, sed non quoad posteriorem. (e) Ubi supra.

videatur corporis exuisse, non solum potestate rejecta, contempnisque divitiis, sed etiam carnis ipsius illecebis abdicatis. *Theophylactus* (non remo. à princ. Commen.) Quidam etiam Apostolos non portare peram, neque baculum, aut duas tunicas sic intelligunt, quod non deserviant: hoc enim peram innuit congregans multa: neque sint iracundi, & tribulati spiritus, quod significat baculus; neque sint facti, & duplici corde, quod significat tunica duplex. *Cyrillus*. (a) Sed diceret aliquis: Unde eis necessaria erunt? Et ideo subdit: *Et in quacumque domum intraveritis, ibi manete, & inde ne exeat*; quasi recipientes à vobis spiritualia, vos procurabunt, Jussit autem eos in una domo manere, ut nec hospitem gravent, cum scilicet dimittendo, nec ipsi gulosiatis, & levitatis suspicionem incurrant. *Ambrosius* (ubi supra.) Alienum namque à prædicatore regni cælestis asserit curitate per domos, & inviolabilis hospitii jura mutare. Sed ut hospitii gratia deferenda censeatur, ita etiam si non recipiantur, excutiendum pulverem, egrediendumque de civitate mandatur, cum sequitur: *Et quicumque non receperit vos, exeuntes de civitate illa, etiam pulverem pedum vestrorum excutite in testimonium super illos*. *Beza* (cap. 34. in Luc. super illud: *Excutite pulverem pedum vestrorum*.) Pulvis excutitur de pedibus Apostolorum in testimonium laboris sui, qui ingressi (1) sint in civitatem, & prædicatio apostolica ad illos usque perveniret: sive excutitur pulvis cum nihil ab eis accipiant, nec ad victum quidem necessarium, qui Evangelium spreverunt. *Cyrillus*. (b) Nam improbable valde est contentantes sermonem, & patremfamilias, scilicet famulis benignos ostendere, vel benedictiones eorum exigere. *Ambrosius* (ubi supra.) Vel (2) non mediocriter etiam boni remuneratio docetur hospiti, ut non solum pacem tribuamus hospitibus, verum etiam si qua eos terrene obumbrant delicta levitatis, receptis apostolicæ prædicationis vestigiis auferantur. *Beza* (ubi supra.) Qui vero per se negligentia, vel etiam studio verbum Dei contempnunt, horum vitanda communio est, excutiendus pulvis pedum, ne gelis inanimis pulveri compariendis mentis castæ vestigium polluantur. *Eusebius*. (c) Cum autem præcinxisset Dominus discipulos suos tanquam milites Dei divinis virtutibus. *Op. Tom. IX.*

tibus, & sapientiæ monitis, mittens eos: Judæis ut doctores, & medicos, ipsi secundum hoc (3) procedebant: non sequitur: *Egressi autem circuibant per castella, evangelizantes, & curantes ubique*: quasi doctores quidem evangelizantes; sed quasi medici præstantes remedia; & verba miraculis comprobantes. *Chrysolomus* (homil. 46. in Matth.) Multo transacto tempore, non à principio, præcepit Herodes facta Jesu, ut pateat sibi tyrannum superbia, unde dicitur: *Audivit autem Herodes tetrarcha omnia quæ fiebant ab eo*. *Theophylactus* (hoc loco.) Ille Herodes erat filius magni Herodis, qui pueros interemit; sed ille quidem Rex erat, iste autem tetrarcha. Inquirebat autem de Christo quis esset: unde sequitur, *Et hæsitabat*. *Chrysolomus*. (d) Peccatores enim scientes, & nescientes, (4) quemque strepitum pertimescunt; peccatum (5) enim nomine arguente hominem prodit, nemine accusante condemnatur, & timidum, & pigrum reddit delinquentem. Causa autem timoris ponitur consequenter cum dicitur: *Et quod diceretur à quibusdam: quia Joannes surrexit à mortuis, à quibusdam vero quia Elias apparuit, ab aliis autem quia Propheta unus de antiquis surrexit*. *Theophylactus*. Judæi enim resurrectionem mortuorum expectabant in vita carnali, & in commensationibus, & potionibus. Sed reingentes non erant in carnalibus actibus. *Chrysolomus*. Cum ergo audisset Herodes, quibus Jesus uteretur miraculis, ait: *Joannes ego decollavi*: quod non erat ostentationis verbum, sed consolatus suum timorem, & persuadentis animæ perturbatæ recollere quod ipse eum occidit. Et quia Joannem decollaverat, subdit: *Quis autem est iste: de quo audio talia?* *Theophylactus*. Quasi dicat: Si Joannes est, & à mortuis surrexit, videns eum cognoscam: unde sequitur: *Et quæretis videre eum*. *Augustinus* de Con. Evang. (Lib. 2. cap. 45.) Lucas autem hunc eundem narrandi ordinem quem Marcus tenens non cogit, credi rerum gestarum eundem ordinem fuisse. In his etiam verbis Marco attestatur, ad hoc dumtaxat quod alii dixerint, non Herodes, Joannem à mortuis surrexisse. Sed quia hæsitantem commemoravit Herodem, intelligendum est, aut post istam hæsitationem confirmasse in animo suo quod ab aliis dicebatur, cum ait pueris suis, sicut Mattheus narrat cap. 14: „ Hic est Joannes Baptistæ, ipse surrexit à mortuis. „ *Op. Tom. IX.*

Ex edit. P. Nicol. (a) Ibidem. (b) Ibidem. (c) Ubi supra. (d) In Cat. Græc.

Chrysolomus (hom. 57. in Matth.) Vel aliter. Audiebat quod oportebat ipsum mori, & tertia die resurgere; videbat autem multam distantiam, & solitudinem: unde consideravit quod plurimam haberet locum tutelam: ob hoc dixit *Bonum est nos hic esse*. Aderat quoque Moyses, qui nubem intravit, & Elias, qui (1) in monte ignem deduxit. Igitur Evangelista confusio-nem mentis ejus, ex qua hoc proferebat, ostendens dixit: *Nesciens quid diceret*. *Augustinus* de Con. Evang. (Lib. 2. cap. 56.) Quod autem hic Lucas dixit de Moysse, & Elia: *Et factum est dum descenderent ab illo, ait Petrus ad Jesum: Præceptor, bonum est nos hic esse*: non debet putari contrarium ei quod *Matthæus*, & *Marcus* ita conjunxerunt, *Petrum hæc suggestisse*, quasi adhuc Moyses, & Elias cum Domino loquerentur: non enim expresserant tunc, sed tacuerunt potius quod iste addidit, illis descendentibus, hoc Petrum Domino suggestisse. *Theophylactus* (hoc loco.) Petro autem dicente, *Faciantur tria tabernacula*, Dominus tabernaculum non manufactum fabricat, & in eum ingreditur cum Prophetis: unde subditur: *Hæc autem illo loquente, facta est nubes, & obumbravit eos*: ut ostenderet quod non minor est Pater: sicut enim in veteri testamento in nube habitare Dominus dicebatur, sic & nube nubes suscepit Dominum, non caliginosa, sed lucida. *Basilius*. (a) Nam obscuritas legis transferat: sicut enim fumus ab igne, sic nubes à luce causata est. Verum, quia nebula signum tranquillitatis est, quies futuræ mansuetudinis ostenditur per nubes operimentum. *Ambrosius* (ubi supra.) Divini enim Spiritus est obumbratio ista, quæ non caligat affectibus hominum, sed revelat occulta. *Origenes* (tract. 3. in Matth.) Hanc autem gloriam discipuli sustinere nequeunt, procubuerunt humilitati sub potenti dextera Dei, nimium timentes, cum scirent quod dictum fuit Moysi Exod. 23. „ Non videbit homo faciem meam, & vivet: „ unde sequitur: *Et timerunt inirantibus illis in nubem*. *Ambrosius*. Cognosce autem nubem istam non coacti aeris caligine piceam, & quæ cælum tenebrarum horrore (2) subtextat, sed lucidam nubem, quæ nos non pluvialibus aquis immadidet, sed qua mentes (3) hominum in voce Dei omnipotentis emissâ fidei riga-

(1) *Al.* in montem. *P. Nicolai* legit in monte ignem à celo deduxit. (2) *Al.* surrexerat. (3) *Al.* homini. (4) *Al.* ad Moysen. (5) *Al.* unus in fide: perfectæ enim fidei unum sunt: *P. Nicolai* perfecta enim fide unum sunt.

EX EDIT. P. NICOL. (a) In Cat. Græc. PP. Habetur apud illud in Esaiæ 4. sub finem super illud ex vers. 5. *Creabit Dominus super omnem locum montis Sion; & ubi invocatus est, nubem per diem* &c. (b) Ubi supra, & in Thesauro Lib. 2. cap. 14. (c) In Cat. Græc. PP. & tract. 3. ut jam supra. (d) Prædica orat. de Transfiguratione.

vit: sequitur enim: *Et vox facta est de nube, dicens: Hic est Filius meus dilectus*. Non Elias filius, non Moyses filius: sed *Hic est Filius*, quem solum videtis. *Cyrillus*. (b) Qualiter ergo oportebat eum qui revera Filius est, factum, vel creatum existimare, Deo Patre desuper in-tonante, *Hic est Filius meus?* Quasi dicat: Non unus ex filiis, sed qui vere, & naturaliter est Filius; ad causas exemplar alii sunt adoptivi. Illi ergo jussit obedire, cum subdit, *Ipsam audite*; & magis quam (4) Moysen, & Eliam, quia Christus est finis legis, & Prophetarum: unde signanter Evangelista subdit: *Et dum fieret vox, inventus est Jesus solus*. *Theophylactus* (super *Hic est Filius*.) Ne scilicet pataret aliquis hoc dictum, *Hic est Filius meus dilectus*, de Moysse, vel Elia fuisse prolatum. *Ambrosius* (ubi supra.) Recesserunt ergo illi ubi cœperat Dominus designari. Tres etiam in principio videntur, (5) unus in fine: perfecta enim sine unum sunt. Ergo & illi quasi recipiantur in Christi corpus, quia & nos unum erimus in Christo Jesu; aut fortasse quia lex, & Prophetæ ex Verbo. *Theophylactus* (super *Inventus est Jesus solus*.) Quæ autem ex Verbo cœperunt, in Verbo desinant: per hoc enim innuit quod usque ad tempus aliquod lex, & Prophetæ apparerent, sicut hic Moyses, & Elias, postmodum autem solus Jesus, illis recedentibus: nam nunc Evangelium manet transactis legalibus. *Beda* (cap. 38.) Et nota, sicut Domino in Jordane baptizato, sic etiam in monte clarificato totius Trinitatis mysterium declarari: quia gloriam ipsam, quam in baptismate contemuit, in resurrectione videbimus. Nec frustra Spiritus Sanctus hic in lucida nube, illic apparet in columna: quia qui nunc simplici corde fidem quam percipit servat, tunc luce aperta visionis quæ crediderat contemplantur. *Origenes*. (c) Non vult autem Jesus dici quæ ipsius spectant ad gloriam ante suam passionem: unde sequitur: *Et ipsi tacuerunt, & nomini dixerunt in illis diebus quicquam ex his quæ viderant: offensus enim fuissent, & præcipue vulgus, si vidisset crucifigi eum qui sic fuerat glorificatus*. *Damasceus*. (d) Hoc etiam præcepit Dominus, sciens discipulos imperfectos, qui nondum sortiti erant plenam Spiritus participationem, ne corda aliorum qui non viderant, subverteren-

tur tristitia; & ne proditor incitaretur ad invidiæ rabiem.

(h) *Beda* (cap. 39. in Luc.) Loca rebus congruunt. In monte Dominus orat, transformatur, discipulis arca sua majestatis aperuit, in inferiora descendens, turba occursum excipitur: unde dicitur: *Factum est autem in sequenti die, descendentibus illis de monte, occurrit illis turba multa*. Sursum Patris vocem pandit, deorsum spiritus malos expellit: unde sequitur: *Et ecce vir de turba exclamavit dicens: Magister, obsecro te, respice in filium meum*. Titus. Videntur mihi sapiens quidem hic esse: non enim dixit Salvatore, Fac hoc, vel istud; sed respice. Hoc enim sufficit ad salutem, sicut Propheta dicebat Psalms. 85. „ Respice in me, & miserere mei. „ Et dicit, *In filium meum*, ut rationabilem demonstrat inverecundiam, quod solus in multitudine clamaret. Addit, *Quia unicus est mihi*; quasi dicat: Nullus alius expectatur futurus remedium senectutis. Consequenter explicat passionem, ut audientem moveat ad pietatem, dicens: *Et ecce spiritus apprehendit eum, & subito clamat, & elidit, & dissipat eum cum spuma, & viæ descendit dilanians eum*. Deinde videtur criminari discipulos; sed magis respondit, quod iuste verecundiam deposuerit, dicens: *Et rogavi discipulos tuos ut eicerent illum, & non potuerunt*; quasi dicat: Non putes quod leviter ad te pervenerim: stupenda est dignitas tua, nec statim te molestavi: ad discipulos tuos accessi primo; nunc quia non curaverunt, cogor proficisci ad te: unde & Dominus non ipsum, sed genus incredulum increpat: sequitur (1) enim: *Respondens autem Jesus dixit: O generatio infidelis, & perversa, usquequo ero apud vos, & patiar vos?* *Chrysolomus* (hom. 58. in Matth.) Sed hunc hominem multum infirmari in fide, Evangeliorum Scriptura ostendit ex pluribus, ex eo scilicet quod dixit Marc. 9. „ Adjura incredulitatem meam, „ & „ si potest, „ & ex eo quod Christus dixit, „ Credenti omnia possibilia sunt. „ *Cyrillus*. (a) Unde melius puto incredulum reputatum demoniaci patrem, quod & factos Apostolos objuravit, dicens eos non posse imperare demonibus: potius autem erat honorando Deum ab eo petere gratiam: annuit enim veneratus. Qui autem dicit debilitari erga virtutem quæ est in Spiritu maligno, eos (2) qui à Christo adepti sunt potestatem ejiciendi eos, gratiam magis calumniatur quam surgentes ea, in quibus Christus operatur. Unde offenditur Chris-

tus accusatis sanctis, quibus est commissum verbum predicationum sacrarum: propter quod Dominus increpat eum, & concordet ei, dicens: *O generatio infidelis, & perversa*; quasi dicat: Causa tuæ infidelitatis gratia effectum fortia non est. *Chrysolomus* (hom. 58. in Matth. par. ante med.) Non autem dirigit sermonem ad eum tantum, sed ad omnes Judæos, ne faciat eum hæsitare: oportebat enim scandalizari quamplures. *Theophylactus* (hoc loco.) Quod autem dicit, *Perversa*, demonstrat quod non à principio, neque naturaliter inerat eis malitia; sed natura quidem erant recti semen Abraham existentes, sed per malitiam erant perverti. *Cyrillus*. (b) Quasi nescientes procedere rectis incelsibus. Cum eis autem qui sic sunt dispositi, Christus commorari dedignatur: unde dicitur: *Usquequo ero apud vos, & patiar vos?* ferens quasi moleste eorum conversationem propter pravitatem ipsorum. *Chrysolomus* (hom. 58. in Matth.) Per hoc etiam offendit desiderium sibi esse suum recessum, & quod non erat grave crucis patibulum, sed magis ipsorum conversatio. *Beda* (cap. 39. in Lucam in med.) Non quod tadio superatus sit mansuetus, & mitis; sed in similitudinem medici si ægrotum videat contra sua præcepta se gerere, dicat: Usquequo accedam ad domum tuam, me aliud jubente, te aliud faciente? Inanem autem non est iratus homini, sed viro, ut statim intulerit: *Adhuc huc filium tuum, Titus*. Poterat quidem solus jussu eum liberare; sed pro palat. (3) suam passionem, subjiciens infirmum præsentium visio-ni. Deinde demonium, postquam Dominum sensit, concutit puerum: unde sequitur: *Et cum accederet, elisit illum demonium, & dissipavit*: ut sic prius exprimitur passio: deinde adhibeatur remedium. *Chrysolomus* (hom. 58. in Matth. prope medium.) Non tamen hoc Dominus ad ostensionem facit, sed causa patris, ut cum viderit demonium conturbari propter solam vocationem, sic saltem inducatur ad fidem futuri miraculi, de quo sequitur: *Et increpavit Jesus spiritum immundum, & Januæ puerum, & reddidit illum patri ejus*. *Cyrillus*. (c) Antea autem non erat patris, sed demonis occupantis. Subdit autem Evangelista stupere plebem in magnaliis Dei, dicens: *Stupebant autem omnes in magnitudine Dei*: quod dicit propter donum Christi, qui sacris quoque Apostolis contulit potestatem agendi divina miracula, & imperandi demonibus. *Beda* (cap. 39. in Luc.) Mystice autem pro qualitate meritorum quo-

(1) *Al.* deest enim. (2) *Al.* quia Christi. (3) *P. Nicolai* habet ipsius passionem. EX EDIT. P. NICOL. (a) Ubi supra. (b) Ibid. (c) Ut supra.

fidei aliis (1) ascendit Dominus, dum perfectos, quorum conversatio in cælis est, sublimis extollendo glorificat, & de æternis instruit, & docet quæ à turbis audiri non valent; aliis autem descendit, dum terrenos, & insipientes confortat, docet, & castigat. Hunc autem dæmoniacum Matthæus lunaticum, Marcus furdum & mutum describit: significat enim illos qui ut luna mutantur, per diversa vitia crescentes, & decrecentes, qui muti sunt, non confitendo fidem, (2) & surdi, nec ipsum fidei audiendo sermonem. Dum puer autem ad Dominum accedit, eliditur: quia conversi ad Dominum plerumque à dæmonio gravius pulsantur, ut vel odium virtutis incutiat, vel expulsiōnis suæ vindicet injuriam: sicut Ecclesiæ primordiis tor gravissima intulit certamina, quos suo regno doluit subito illata dispendia. Non puerum autem qui vim patiebatur, sed dæmonem qui inferebat increpat: quia (3) qui peccantem emundare desiderat, vitium arguendo, & odiendo depellere, sed hominem debet amando reformare, donec sanatum spiritualibus Ecclesiæ possit reddere paribus.

(1) *Cyrillus.* (a) Omnia quæcumque operabatur Jesus, admiratione digna penes omnes erant: irradiabat enim quidam præcipuum, & divinum in qualibet operatione ipsius, secundum illud Psalm. 20. „Gloriam, & decorem superpones ei.“ Et si omnes quidem mirarentur in his quæ faciebat, ipse tamen hæc quæ sequuntur, non omnibus, sed discipulis retulit: unde dicitur: *Omnibusque mirantibus in omnibus quæ faciebat, dixit ad discipulos suos: Ponite vos in cordibus vestris sermones istos.* Ostenderat in monte discipulis gloriam suam, & post hoc liberaverat quemdam à spiritu nequam; sed oportebat eum sustinere passionem pro nobis. Poterant autem discipuli conturbari dicentes: Numquid decepti sumus dum Deum esse eum arbitraremur? Ut ergo scirent quid circa ipsum futurum erat, velut quoddam depositum jubet eos in mente habere passionis mysterium, dicens: *Ponite vos in cordibus vestris.* Quod dicit *Vos*, distinguit eos ab aliis: neque enim oportebat vulgares scire quoniam passurus esset; sed erant potius certificandi quoniam mortuus resurgeret, destruens mortem, ne scandalizarentur. *Titus.* Cunctis igitur admirantibus signa, ipse prænnuntiat passionem: non enim signa salvant, sed crux beneficia præstat: unde subditur: *Filius enim hominis futurum est ut tradatur in manus hominum.* *Origenes* (Matth. 17. tract.

(1) *Al.* descendit. (2) *Al.* sic surdi. (3) *Al.* omittitur qui. (4) *Al.* traditurum. (5) *Al.* quo: forte aliquo.

EX EDIT. P. NICOL. (a) Ubi supra. (b) Ubi supra. (c) *Ibid.*

4. circ. med.) Non autem exprimit manifeste à quo tradendus sit: aliquis enim dicit eum (4) tradendum à Juda, aliquis à populo. Paulus autem dicit Rom. 8. quod Deus Pater „pro nobis omnibus tradidit eum:“ sed Judas tamquam pro pecunia tradens eum hostiliter prodidit; sed Pater beneficii causa. *Theophylactus* (super *Et verbum erat absconditum*) Eorum autem infirmitati Dominus condescendens, & eos disciplina quadam gubernans, quod de cruce dictum est, intelligere non permisit: unde sequitur: *At illi ignorabant verbum istud, et erat velatum ante eos, ut non sentirent illud.* *Beda* (cap. 40. in Luc.) Hæc ignorantia discipulorum non tam de tarditate quam de amore nascitur; qui carnales adhuc, & mysterii crucis ignari, quem Deum verum crediderunt, morturum credere nequeverunt: & quia per gloriam eum sæpe loquentem audire solebant, etiam quæ de sua traditione loquebatur, figurative eum illud significare putabant. *Cyrillus.* (b) Diceret autem aliquis forsitan: Qualiter ignoraverunt discipuli crucis Christi mysterium, cum per umbram legis in pluribus locis tangeretur? Sed, ut Paulus commemorat, „usque ad hodiernum diem, quando legitur Moyses, velamen“, adjacet cordi eorum: „2. Corinth. 3. Expedit ergo accedentes ad Christum dicere Psalm. 108. „Detege oculos meos, & contemplabor“, mirabilia de lege tua.“ *Theophylactus* (super *Timebant eum interrogare*) Vide etiam discipulorum reverentiam in hoc quod sequitur: *Et timebant interrogare eum de hoc verbo:* nam timor gradus est reverentiæ.

(k) *Cyrillus.* (c) Insidiatur diabolus multum diligenti bus optimam vitam; & si quidem per carnales illecebras obfidere valet aliquis mentem, affectus voluptatam exacuit; si quis hos effugerit laqueos cupidinis, gloriæ suscitât passionem, quæ quidem vanæ gloriæ invasit quemdam Apostolorum suorum: unde dicitur: *Intravit autem cogitatio in eos, quis eorum esset major:* hoc enim cogitare est cupientis ceteris superesse. Improbabile autem puro omnes discipulos hanc ægritudinem incurrisse; & ideo ne crimen aliquod contra aliquem discipulorum Evangelista machinari videretur, exprimit indeterminate dicens, quod intravit in eos cogitatio. *Theophylactus* (hoc loco.) Videtur autem hanc passionem ex hoc ortam fuisse quod dæmoniacum curare non valuerunt, eis de hoc altercanti bus, (5) uno dicente, quod non propter meam impotentiam, sed alterius

curari non valuit, ut ex hoc accessit contentio fuerit, quis eorum major esset. *Beda* (cap. 40.) Vel quia viderant Petrum, Jacobum, & Joannem scorum duces in montem, & Petro claves regni cælorum promissas fuisse, irati sunt, vel ipsos tres ceteris, vel Petrum omnibus esse prælatum: vel quia tributi solutione Petrum ipsi Domino parificatum viderant, ipsum præ ceteris arbitrabantur præferendum. Sed diligens lector hanc intra eos questionem (1) etiam ante didrachma redditum invenit fuisse versatam. Denique Matthæus cap. 23. hoc in Capharnaum memorat esse gestum. Dicit autem Marcus cap. 9. „Et venerunt Capharnaum: qui cum in domo essent, interrogabat eos, Quid in via tractabatis? At illi tacebant: siquidem inter se in via disputaverant quis illorum esset major.“ *Cyrillus.* (a) Dominus autem, qui novit salvos facere, videns in mente discipulorum super hoc cogitationem exortam, velut quamdam amaritudinis radicem, prius quam augmentum susciperet, radicem eam evellit: cum enim inchoant passionem in nobis, facile devincuntur, sed auctæ difficile sunt mobiles: unde sequitur: *At Jesus videns cogitationes cordis eorum, apprehendit puerum, et statuit illum penes se.* Dicitur qui nudum hominem putat esse Jesum, se errasse: quamvis enim Verbum caro factum sit, mansit tamen Deus: nam solius Dei est posse rimari corda, & renes. Quod autem puerum assumpsit, & ponebat penes se, agebatur causa Apostolorum utilitatis, & nostræ. Depascitur enim inanis gloriæ morbus ut plurimum (2) eos qui præminent in hominibus aliis. Puer autem sinceram gerit mentem, immaculatum cor, & manet in simplicitate cogitationum: non ambit honores, nec novit cuiusvis prærogativæ modum, nec refugit videri (3) minus se habere, non multam gerit severitatem in mente, & corde. Tales autem Dominus amplectatur, & diligit, & prope se dignari habere, quasi qui elegerunt quæ sua sunt sapere. Ait enim Matth. 11. „Dicitis à me, quia mitis sum, & humilis corde:“ unde sequitur: *Et ait: Quicumque suscepit puerum istum in nomine meo, me recipit;* quasi dicat: Quando una & eadem est merces honorantibus sanctos, sive forsan minimus sit, sive præclarus honore, & gloria, quia in eo Christus suscipitur; quomodo non vanum est petere invicem fungi prærogativa? *Beda* (cap. 40. super illud, *Qui apprehendens*.) In hoc autem (4) vel sim-

S. Thom. Oper. Tom. IX.

(1) Sic quatuor à nobis alias citata editiones, licet Romana, & Veneta Nicolini habeant propter didrachma. (2) *Al.* desideratur eos. (3) *Al.* non minus. P. Nicolai in minus. (4) *Al.* non. (5) *Al.* deest plurimum.

EX EDIT. P. NICOL. (a) Ut supra. (b) Ubi supra. (c) *Ibidem.*

pliciter pauperes Christi ab his qui velint esse majores, pro eius docet honore suscipiendos; vel malitia parvulos istos esse suadet: unde cum diceret, *Quicumque suscepit puerum istum, addit, in nomine meo,* ut scilicet formam virtutis, quam natura duce puer observat, ipsi pro nomine Christi rationis industria sequantur. Sed quia & se in patio suscipi docet, & ipse puer natus est nobis; ne putaretur hoc esse solum quod videbatur, subjunxit: *Et quicumque me recipit, recipit illum qui misit me:* talem se atque ac tantum credi volens, qualis & quantus est Pater. *Ambrosius* (Lib. 7. in Luc. cap. de resp. Jesu respuentis.) Qui enim imitatorum Christi recipit, Christum recipit; & qui imaginem Dei recipit, Deum recipit. Sed quia imaginem Dei non poteramus videre, facta est nobis per incarnationem Verbi prærens, ut reconciliaretur nobis quæ supra nos est, divinitas. *Cyrillus.* (b) Adhuc autem magis insinuat præmissi verbi intentionem, dicens: *Nam qui minor est inter vos omnes, hic major est:* quod de modesto dicit, qui nihil de se sublime putat propter honestatem. *Theophylactus* (super *Vidimus quemdam*) Quia Dominus dixerat, *Qui minor est inter vos omnes, hic major est,* timuit Joannes ne forte malum aliquid fecerit, propria potestate quemdam hominem prohibentes: nam prohibitio non minore prohibentem offendit, sed majus aliquid sapientem: unde subditur: *Respondens autem Joannes dixit: Præceptor, vidimus quemdam in nomine tuo ejicientem dæmonia, et prohibuimus eum:* non quidem invidentes, sed operationem miraculorum dijudicantes: non enim cum eis miraculorum potestatem accepterat, neque eum Dominus miserat sicut illos, neque Jesum in omnibus sequebatur: unde subdit: *Qui non sequitur me, non sequitur.* *Ambrosius* (Lib. 7. tit. ubi supra.) Joannes enim plurimum diligens, & ideo redamatus (5) plurimum, excludendum putat beneficio eum qui non utatur obsequio. *Cyrillus.* (c) Sed oportebat magis pensare non hunc ipsum esse miraculorum auctorem, sed gratiam quæ est in eo qui in virtute Christi miracula perficit. Quod autem si non connumerentur Apostolis qui Christi gratia coronantur? Multæ sunt differentię Christi donorum; sed quia tradidit Salvator potestatem Apostolis ut spiritus immundos ejicerent, putaverunt nulli aliorum quam sibi solis licere concessam gerere dignitatem; & ideo accedunt scilicet licet & aliis hoc agere.

O 2

Ambr.

Ambrosius (ut supra.) Non reprehenditur autem Joannes, quia amore faciebat, sed docetur, ut noverit infirmorum esse firmorumque distantiam. Et ideo Dominus etsi fortiores remunerat, tamen non excludit infirmos: unde sequitur: *Et ait ad illos Jesus: Nolite prohibere: quia enim non est adversum vos, pro vobis est. Bene Domine: nam & Joseph, & Nicodemus oculi discipuli propter metum, in tempore tamen suum tibi officium non negaverunt. Sed tamen quia alibi dixisti infra 11. Qui non est mecum, adversum me est, & qui mecum non colligit, dispergit; aperi nobis, ne videatur (1) esse contrarium. Et puto quia si quis mentium consideret scrutatorem, non debeat dubitare uniuscujusque factum mente discerni. *Chrysostomus.* (a) Illic enim cum dixit, *Qui non est mecum, adversum me est*, ostendit Diabolum & Judæos sibi esse contrarios; hic autem ostendit eum qui in nomine Christi demones ejiciebat, in parte cum eis existere. *Cyrellus.* (b) Quasi dicat: Pro vobis, qui Christum diligitis, sunt qui prosequi volunt quæ ad ipsius gloriam spectant, ejusdem gratia coronati. *Theophylactus* (hoc loco.) Mirare autem Christi virtutem, qualiter per indignos, & non discipulos ejus gratia operatur; sicut & per sacerdotes sanctificantur homines, quamvis sacerdotes sancti non fuerint. *Ambrosius* (Lib. & cap. ut supra paulo ante medium.) Cur autem hic eos qui possunt per manus impositionem immundis imperare spiritibus in nomine Jesu, negat esse prohibendos? (2) Secundum *Matthæum* cap. 7. dicit his, „Non novi vos.“ Sed advertere debemus, non esse sententiarum discordiam, sed illud censeri, quod non solum officii in clericis, sed etiam virtutis opera requirantur; tantumque esse Christi nomen, (3) ut etiam parum sanctis opuletur ad prædium, etsi non opuletur ad gratiam: unde nemo purgati hominis sibi gratiam vendicet, in quo æterni nominis virtus operata sit: non enim merito suo diabolus, sed odio sui vincitur. *Beda*. Itaque in hæreticis, & malis catholicis non sacramenta communia in quibus nobiscum sunt, & adversum nos non sunt, sed divisionem paci veritatisque contrariam, quæ adversum nos non sunt, & Dominum non sequuntur nobiscum, detestari, & prohibere (4) debemus.*

(1) *Al.* omittitur esse (2) *Hiantem sensum reputat Nicolai, & legit, neclendo præmissis*, cum secundum *Matthæum* dicat his &c. (3) *Exempla Romana an. 1570. & Veneta an. 1593. sic tantum habent*: ut etiam parum sanctis opuletur ad gratiam. (4) *Al.* omittitur debemus: unde *P. Nicolai legit & Dominum non sequuntur, nobis convenit detestari, & prohibere.* (5) *Al.* videre. (6) *Al.* qui ante omnia noverat. *P. Nicolai* qui antequam fierent, omnia noverat. *Ex edit. P. Nicol.* (a) *Hom. 42. in Matth.* (b) *Ut supra.* (c) *In Cat. Græc. PP.* (d) *Ibidem.* (e) *Ubi supra.*

(1) *Cyrellus.* (c) Cum immineret tempus quo decebat Dominum, peracta passione salubri, caelum ascendere, decrevit ascendere Hierosolymam: unde dicitur; *Factum est autem, dum complerentur dies assumptionis ejus, & ipse faciem suam firmavit ut iret in Hierusalem. Titus.* Quia ibi oportebat verum agnum offerri, ubi figuralis agnus immolabatur. Dicit autem, *Firmavit faciem suam*; id est, non huc & illuc ibat, nec perambulabat vicis, & municipia, sed iter tenebat versus Hierusalem. *Beda* (cap. 41. in Luc.) Cessent ergo pagani quasi hominem (5) ridere crucifixum, quem & tempus suæ crucifixionis constat quasi Deum prævidisse, & quasi sponte crucifigendus locum quo crucifigendus erat firmata facie, id est obstinata, atque imperterrita mente, petiisse. *Cyrellus.* (d) Misit autem nuntios paraturos ei, & comitibus ejus hospitium; qui cum ivissent ad terram Samaritanorum, non fuerunt admisi: unde sequitur: *Et misit nuntios ante conspectum suum; & euntes intraverunt in civitatem Samaritanorum, ut pararent illi. Et non receperunt illum. Ambrosius* (cap. de resp. Jesu respuentis, ante med.) Disce quia recipi noluit ab his quos sciebat non simplici mente conversos: nam si voluisset, ex indevotis devotos fecisset: sed Deus quos dignatur vocat, & quem vult religiosum facit. Cur autem non receperunt, Evangelista memorat dicens: *Quia facies ejus erat euntis in Hierusalem. Theophylactus* (hoc loco.) Sed si intelligamus quod propter hoc illum non receperunt, quia ire Hierusalem determinaverat, inveniuntur hi excusati qui non receperunt eum. Sed dicendum est, quod in hoc quod dicit Evangelista, *Et non receperunt illum*, intelligitur illud quod neque in Samariam venit; deinde quasi aliquo interrogante, quare non receperunt ipsum, neque eos adivit, solvens dicit, non quia impotens esset, sed quod illuc ire nolebat, sed magis Hierosolymam. *Beda* (cap. 41. in Luc.) Vel Hierusalem ire conspicientes Samaritani, Dominum non recipiunt: non enim continentur Judæi Samaritanis, ut Joannes ostendit. *Cyrellus.* (e) Sed cum Dominus, (6) qui omnia noverat, sciret quod ejus nuntii non essent à Samaritanis recipiendi, ideo tamen præcepit eis quod præcederet, quia mos erat ei omnia fatigare erga profectum discipulorum.

(1) *Al.* sacratum. (2) *Al.* sunt. (3) *Al.* Sed eorum tamen animum qui illum timerent nonnulla peccata morte punirent. (4) *Al.* quod & bene præsumunt ad sermonem, &c. (5) *Al.* non amare. (6) *Al.* aequiparare. *Ex edit. P. Nicol.* (a) *Ambrosius.* (b) *In Catena Græcorum PP.* (c) *In eadem Catena. In Operibus Athanasii non occurrit integra hæc appendix; etsi aliquam tantum partem de circumscripta humanitate, divinitate autem incircumscripta, & ubique præsentem Arhanasius habet in*

Ascendebat quidem Hierosolymam propinquantem tempore passionis. Ut igitur quando pati eum viderent, non scandalizarentur, considerantes quod oportet patientes esse cum contumelias inferant aliqui, præmisit quasi quoddam prælidium Samaritanorum repulsam. Profuit autem eis & aliter. Futuri enim erant doctores orbis terrarum, civitates, & villas percurrentes ad prædicandum evangelicam doctrinam; quibus aliquando occurrerent aliqui minime recipientes (1) sacram prædicationem, quasi non concedentes secum commemorari Jesum. Docuit igitur eos quod divinam annuntiantes doctrinam pleni esse debeant patientia, & mansuetudine; non autem hostiles, & iracundi, & in peccantes in eos atrociter insurgentes: sed adhuc non (2) erant tales; immo zelo fervido concitati, volebant ignem de celo super eos deducere. Sequitur: *Cum vidissent autem discipuli ejus Jacobus, & Joannes, dixerunt: Domine, vis dicimus ut ignis descendat de celo, & consumat illos? Ambrosius* (Lib. & tit. ut supra.) Sciebant enim, & Phinees reputatum ad justitiam, quia sacrilegos interemerat, & ad preces Eliæ ignem descendisse de celo, ut Propheta vindicaretur injuria. *Beda*. (cap. 41. in Luc.) Sancti enim viri quod optime scirent mortem istam, quæ animam discioulit a corpore, non esse formidandam, (3) secundum eorum tamen animam qui illam timerent, nonnulla peccata morte punirent, quo & viventibus utilis metus incuteretur, & illis qui morte puniebantur, non ipsa mors noceret, sed peccatum, quod augeri posset si viverent. *Ambrosius* (ubi supra.) Sed vindicetur qui timet; vindictam non quaerit qui non timet. Similiter ostenditur nobis in Apostolis fuisse merita Prophetarum, quando eandem sibi potestatem quam Propheta meruit impetrandi jure præsumunt, (4) & bene præsumunt quod ad sermonem solum ignis de celo descenderet, quoniam filii sunt tonitruum. *Titus.* Censetur autem ab eis multo justius esse Samaritanos perire, Dominum non admittentes, quam quinquaginta servum excludere tentantes. (a) Dominus autem in eos non commovetur, ut ostenderet quia non habet ultionis studium perfecta virtus, nec ulla sit iracundia ubi plenitudo est caritatis: nam nec excu-

denda est infirmitas, sed juvanda. Procul à religiosis indignatio, procul à magnanimis cupiditas ultionis: unde sequitur: *Et conversus increpavit illos, & dixit: Nescitis cujus spiritus estis. Beda* (super *Increpavit eos, & dixit*) Reprehendit in eis Dominum non exemplum Prophetæ sancti, sed ignorantiam vindicandi, quæ adhuc erat in rudibus; animadvertens eos (5) non amore correptionem, sed odio desiderare vindictam. Itaque posteaquam eos docuit quid esset diligere proximum tantquam seipsum, infuso etiam Spiritu Sancto non desuerunt tales vindictæ; quamvis multo rarius quam in veteri testamento: quia, sicut sequitur: *Filius hominis non venit animas perdere, sed salvare*, quasi dicat: Et vos ergo, qui ejus spiritui signati estis, etiam acta ejus imitamini, nunc pie consulentes, sed in futuro juste indicantes. *Ambrosius* (ubi supra.) Non enim semper in eos qui peccaverunt est vindicandum: quia nonnumquam amplius prodest clementia, tibi ad patientiam, lapsa ad correptionem. Denique Samaritani citius crediderunt, à quibus hoc loco ignis arce-

(m) *Cyrellus.* (b) Et si munificus sit omnium Dominus, non simpliciter, & improvide singulis dat superna & divina dona, sed illis qui digni sunt recipere, qui scilicet animam suam alienam à maculis pravitatum; & hoc nos docet evangelicorum verborum virtus, cum dicitur: *Factum est autem, ambulantiibus illis in via, dixit quidam ad illum: Sequar te quocumque ieris.* Primo quidem plurima continentur in accessu inertia; consequenter ostenditur quod plenus impudentia nimia: neque enim simpliciter Christum sequi petebat, sicut alii plures de populo; sed magis inflexibat ad apostolicas dignitates, cum Paulus dicat *Hebr. 5.* „Non assumat quisquam sibi honorem, sed à Deo vocatus.“ *Athanasius.* (c) Ausus etiam fuit (6) comparare se incomprehensibili Salvatoris potestati, dicens: *Sequar te quocumque ieris*: eo quod sequi Salvatorem simpliciter ad ejus audiendam doctrinam possibile est humane nature proprietate, qua fungitur erga homines; non est autem possibile secum concurrere ubilibet existenti: ipse namque incomprehensibilis est, & non circumscri-

(1) *Al.* sacratum. (2) *Al.* sunt. (3) *Al.* Sed eorum tamen animum qui illum timerent nonnulla peccata morte punirent. (4) *Al.* quod & bene præsumunt ad sermonem, &c. (5) *Al.* non amare. (6) *Al.* aequiparare. *Ex edit. P. Nicol.* (a) *Ambrosius.* (b) *In Catena Græcorum PP.* (c) *In eadem Catena. In Operibus Athanasii non occurrit integra hæc appendix; etsi aliquam tantum partem de circumscripta humanitate, divinitate autem incircumscripta, & ubique præsentem Arhanasius habet in*

bitur loco. *Cyrrillus.* (a) Alio quoque modo non immerito recusabilem facit eum: decebat enim ipsum crucem suam accipere ad sequendum Dominum, & abrenuntiare præsentis vitæ affectibus: & hoc Dominus in eo reprehendit, non vituperans, sed corrigens.

Sequitur: *Et ait Jesus: Vulpes foveas habent, & volucres cali nidos; Filius autem hominis non habet ubi caput suum reclinet.* *Theophylactus.* Quia enim viderat Dominum multum populam adducentem, putavit quod ab eis haberet pretium, & quod si ipse Dominum sequeretur, posset pecuniam congregare. *Beda* (cap. 41.) Unde dicitur ei: Quid me propter divitias, & lucra hujus sæculi cupis sequi, cum tantæ sim paupertatis, ut nec hospitium quidem habeam, & non meo utar lecto? *Chrysostomus.* (b) Aspice qualiter pauperatam quam Dominus docuerat, per opera demonstrat. Non erat ei mensa, non candlabrum, non domus, nec quicquam aliud talium. *Cyrrillus.* (c) (1) Mystica autem significatione vulpes, & volatilia cæli, malignas, & astutas potestates demonum vocat; quasi dicat: Quædam vulpes, & volatilia in te mansionem habent, qualiter Christus in te requiescet? Quid commune est luci, & tenebris? *Athanajus.* Vel in hoc Dominus magnitudinem sui muneris docet; quasi dicat: Omnia generabilia circumferibi possunt; Verbum vero Dei incomprehensibilis potestatis est; & ideo ne dicas: *Sequitur te quocumque ieris.* Ceterum si velis discipulus fieri, abdicæ irrationabilia: eo quod impossibile est eum qui moratur in irrationabilitate, Verbi discipulum fieri. *Ambrosius* (ubi supra.) Vel vulpes hæreticis comparat: salsax quippe animal, & insidijs semper intentum, rapinam fraudis exercet; nihil tutum, nihil otiosum, nihil patitur esse securum, eo quod intra (2) ipsa hospitia hominum prædam requirit. Ita sunt hæretici, qui domum sibi parare non norunt, sed circumspiciunt suis (3) alios decipere conantur. Hoc animal neque mansuecit unquam: unde Apostolus ait ad Tit. 3. Hæreticum hominem (4) post unam correptionem devita. Volucres vero cæli frequenter ad nequitie spiritualis similitudinem deriuntur, & veluti nidos quosdam struunt in pectoribus improborum: & ideo dominante veritas in affectibus singulorum, nulla potest divinitatis esse possessio; ubi autem men-

(1) *Al.* Mystice (item Mystica) autem significatio. (2) *Al.* omittitur ipsa. (3) *Al.* desit alios. (4) *Ibi* post unam & secundam. (5) *Al.* omittitur enim. (6) *Al.* minimum tempus ducere decet: item minimum tempus ducere decet. *Nicolasus* habet. minimum temporis frustra ducere non decet.

EX EDIT. P. NICOL. (a) Ubi supra. (b) In Catena Græc. PP. (c) Ut supra.

tem probaverit innovam, supra ipsam quodammodo vim suæ majestatis reclinat: quia profusiore quadam gratia bonorum pectoribus inscribitur. Sic igitur non videtur convenire rationi ut simplicem, fidelemque ipsum arbitremur qui Domini dignatione respicitur, cum indefessi famularum obsequium spondidisset. Sed Dominus non obsequium speciem, sed puritatem querit affectus; nec obsequium ejus admittitur ejus non probatur officium: circumspicimus etenim fidei debet esse hospitium, ne dum infidelibus nostræ domus interna referamus, in alienam perfidiam improvida credulitate laboramur. Itaque ut ad veritas Deum non cultus aspernantem esse, sed fraudis; qui repudiavit fraudulenterum, elegit innocentem: sequitur (5) enim. *Ait autem ad alterum: Sequere me.* Sed hoc dicit ei cujus patrem jam sciebat mortuum: unde sequitur: *Ille autem dixit Domine permittite mihi prius ire, & sepellire patrem meum.* *Beda* (super Domine permittite me prius ire.) Non discipulatum respuit; sed expleta primum paterni functis pietate, liberior assequi desiderat. *Ambrosius* (ubi supra à med.) Sed Dominus quos miseretur advocat: unde sequitur: *Dixitque Jesus: Sine ut mortui sepeliant mortuos suos; tu autem vade, & annuntia regnum Dei.* Cum religiosum humani corporis sepeliendi acceperimus officium, quomodo paterni quoque funeris sepultura prohibetur, nisi ut intelligas humana posthabenda divinis? Bonum studium, sed majus impedimentum: nam qui paritur studium, derivat affectum; qui dividit curam, differt profectum: ergo prius sunt obeunda quæ maxima; nam & Apostoli ne occuparentur studio dispensandi, ministris pauperibus ordinaverunt. *Chrysostomus* (hom. 34. in Matth. à med.) Quid autem magis necessarium paternis exequiis; quid facilius, cum non esset multum temporis dandum? Per hoc docemur quod (6) minime tempus frustra ducere decet, est mille cogentia sint; immo præferre spiritualia cunctis admodum necessariis. Diabolus enim insidit attentius, volens aliquem additum invenire; & si modicam summat negligentiam, magnam operatur pusillanimitatem. *Ambrosius* (ubi supra prope finem.) Non ergo paterni funeris sepultura prohibetur; sed necessitudinis generis divine religionis pietas antefertur. Illud confortibus relinquatur, hoc mandatur relicti. Quomodo au-

tem mortui sepellire mortuos possunt, nisi geminam hic intelligas mortem, unam naturæ, alteram culpæ? Est etiam mors tertia, in qua peccato morimur, Deo vivimus. *Chrysostomus* (hom. 28. in Matth. à med.) Cum ergo dixisset mortuos suos, ostendit hunc non esse mortuum ejus: puto enim de numero infidelium fuisse defunctum. *Ambrosius* (ubi sup. circa finem) Aut quia sepulcrum patens est guttur impiorum; memoria eorum abolenda præferitur quorum simul cum corpore meritum occidit: nec revocatur ab officio patris filius, sed fidelis à perfido communionem seceruntur; non interdictum est muneris, sed religionis mysterium, (1) communionem nobis cum gentibus mortuis non futuram. *Cyrrillus.* (a) Vel aliter. Erat enim patet senectute gravatus. Putat autem honestum aliquid agere, dum proponeret observare ei debitam pietatem, secundum illud Exod. 20. Honoram patrem tuum, & matrem tuam. Unde ubi vocatus est ad evangelicum (2) ministerium, dicente Domino, *Sequere me.* quærebatur inducias quæ sufficere possent ad decrepiti patris sustentationem, dicens: *Permittite mihi prius ire, & sepellire patrem meum:* non quod defunctum patrem sepellire rogaret: neque enim Christus hoc agere volentem impedivisset; sed dixit *sepellire*, id est sustentare in senectute usque ad mortem. Sed Dominus ad eum dixit: *Sine mortuos sepellere mortuos suos:* erant enim & alii curatores linea parentelæ astricti, sed ut æstimo, mortui, eo quod nondum Christo crederant. Hinc percipere quod preferenda sit pietas qua Deo tenemur, amoris parentum; quibus reverentiam exhibemus, quia per eos genui sumus; sed omnium Deus, cum non essemus, ad esse nos conduxit; parentes autem facti sunt ministri introitus ad esse. *Augustinus* de Con. Evang. (Lib. 2. cap. 23.) Hoc ergo dicebat Dominus illi cui dixerat: *Sequere me.* Alius vero discipulus

misit se in medio, cui nemo aliquid dixerat: unde sequitur: *Et alter ait: Sequar te Domine, sed primum permittite mihi ire, & renuntiare his qui domi sunt,* ne forte, quomodo fieri solet, querant me. *Cyrrillus.* (b) Imitanda autem hujusmodi promissio, & omni laude plena; sed querere renuntiare his qui domi sunt, licentiando se ab eis, ostendit quod utcumque divisus sit à Domino, (3) dum hoc non perfecte adire proposuerit mente: nam velle consulere proximos non consenturos huic proposito, indicat se utcumque, lavantem: propter quod Dominus hoc improbat. Sequitur: *Ait ad illum Jesus: Nemo mittens manum suam ad ararum, & respiciens retro, aptus est regno Dei.* Apposuit manum aratro qui affectuosus est ad sequendum; tamen respicit retro qui dilationem petit, occasione redandi ad domum, & cum propinquis conferendi. *Augustinus* de Verbis Domini (serm. 7.) Quasi dicat ei: Vocare te oris, & tu attendis occidentem. *Beda* (cap. 41. in Luc.) Manum etiam cubilem in ararum mittere, est quasi quodam compunctionis instrumentum, ligno, & ferro dominicæ passionis darduriam sui cordis atterere, atque ad serendos bonorum operum fructus aperire; quam si quis excolere incipiens cum uxore Læ ad ea quæ relinquerat, respiciens delectatur, futuri jam regni munere privatur. *Græcus.* (c) Crebri namque intuitus eorum quæ deserimus, propter consuetudinem trahunt ad retroacta: violentum enim quid visus est ad retinendum sibi. Nonne habitus ex usu, ex habitu vero natura innascitur? Naturam vero amovere, vel alterare difficile: nam & si paulisper declinet coacta, redit ad seipsam velociter. *Beda* (cap. 41. par. à fine.) Si autem secutus Dominum discipulus, quia vel domi, renuntiare velit arguitur, quid fiet illis qui nulla utilitatis gratia sepe visitant domos illorum quos in mundum reliquerunt?

(1) *Nicolaus* addit hoc est. (2) *Al.* mysterium. (3) *Al.* dum hoc perfecte adire, &c. P. *Nicolaus* legit qui hodie hoc, &c. ubi non minus de matris.

EX EDIT. P. NICOL. (a) Ubi supra. (b) Ibiem. (c) Id est Nilus Monachus in Catena Græc. PP.

(a) Post hæc autem designavit Dominus & alios septuaginta duos, & misit illos binos ante faciem suam in omnem civitatem; & locum quo erat ipse venturus. Et dicebat illis: Messis quidem multa, operarii autem pauci. Rogate autem dominum messis ut mittat operarios in messem suam.

(b) Ite, ecce ego mitto vos sicut agnos inter lupos. Nolite portare sacculum, neque peram, neque calceamenta, & neminem per viam salutaveritis.

(c) In quacumque domum intraveritis, primum dicit: Pax huic domui; & si tibi S. Th. Op. Tom. IX.